

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

Tiina on aina Tiina

Diskurssianalyttinen tutkimus Anni Polvan Tiina-kirjojen tyttö kuvasta

Kirsi Vesanto

Kansalaistoiminta ja nuorisotyö (210 op)

Marraskuu 2010

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Kansalaistoiminta ja nuorisotyö

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Kirsi Vesanto	Sivumäärä 44
Työn nimi Tiina on aina Tiina – diskurssianalyttinen tutkimus Anni Polvan Tiina Kirjojen tyttö kuvasta	
Ohjaava(t) opettaja(t) Riitta Kempainen-Koivisto	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja	
Tiivistelmä <p>Tutkimukseni tavoitteena on selvittää minkälaisen kuvan Anni Polvan Tiina-kirjat antavat 1950-luvun tytöistä. Tutkimuksessani tarkastelen minkälaisena kirjat kuvaavat tyttöjä ja millainen on heidän asemansa 1950-luvun perheessä ja yhteiskunnassa. Lisäksi selvitän niitä arvoja ja ihanteita, joita tytöt voivat Tiina-kirjoista omaksua.</p> <p>Tutkimusmenetelmänä käytin laadullista tutkimusmenetelmää ja diskurssianalyysiä. Tutkimus aineistoni koostui Anni Polvan Tiina- sarjan 14 ensimmäisestä kirjasta, jotka ovat kirjoitettu 1950- ja 1960-luvuilla. Tutkimuksessani etsin kirjoista tyttöyttä kuvaavia määritelmiä ja rakensin niiden avulla neljä mielestäni olennaisinta diskurssia. Sen jälkeen analysoin aineistoa näiden neljän diskurssin avulla, jotka olivat rohkeuden diskurssi, oikeudenmukaisuuden diskurssi, ulkonäön diskurssi ja kunnollisen tytöt diskurssi.</p> <p>Diskurssien avulla muotoutui Tiina-kirjojen välittämä kuva 1950-luvun tyttöjen maailmasta, jossa näkyivät perinteiset sukupuoliroolit sekä avioliiton arvostus. Tytöiltä odotettiin kauniita käytöstapoja, korkeaa moraalia sekä siisteyttä ja tyyneyttä. Näiden ominaisuuksien avulla tytöstä kasvoi hyvä vaimo ja äiti, joka nähtiin jokaisen tytön päämääränä. Tytöt itse sen sijaan haaveilivat missin urasta, kauneudesta, ja hienoista vaatteista, eli niistä asioista, joista tytöt haaveilevat edelleen tänäkin päivänä. Tytön rooli perheessä oli äidin apulaisena keittiössä. Polkkatukat ja farkkukousut edustavat kirjoissa modernisoitua tyttö kuvaa.</p> <p>Kirjat tarjoavat kuvan perinteisestä tytöstä, mutta nostavat rinnalle myös modernimman tyttö kuvan, jota Tiina edustaa. Tiina-kirjat välittävät lukijalleen viestiä siitä, että tytöt voivat olla samaan aikaan sekä rohkeita, että naisellisia. Modernin tyttö kuvan ohella Tiina muistuttaa lukijalleen vanhoista hyvistä arvoista, kuten rehellisyydestä ja hyväsydämyydestä.</p> <p>Tutkimukseni merkitys yhteisöpedagogin työkentässä näkyy sukupuolisensitiivisessä tyttötyössä, jossa on tärkeää tiedostaa tyttöyteen liittyviä arvoja ja asenteita sekä hahmottaa tytön rooli yhteiskunnassa. Kuten tutkimuksestani käy ilmi tytöt eivät ole juurikaan muuttuneet ajan myötä, vain asenteet ja odotukset heitä kohtaan ovat erilaiset. Lisäksi tutkimukseni avulla osoitan, että esimerkiksi viihdekirjallisuudesta tytöt voivat poimia aikansa ihanteita sekä heihin kohdistuvia odotuksia.</p>	
Asiasanat tyttöys, tyttökirjat, sukupuolisensitiivisyys, arvot, ihanteet, diskurssianalyysi	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Name of the Degree Programme

ABSTRACT

Author Kirsi Vesanto	Number of Pages 44
Title Tiina is always Tiina - Diskurssioanalytic research about girl picture of Anni Polva's Tiina-books	
Supervisor(s) Riitta Kemppainen-Koivisto	
Subscriber and/or Mentor	
Abstract <p>The objective of my study is to clarify what kind of a picture the Anni Polva's Tiina books give about the girls of the 1950's. In my study I examine what kind of image the books represent about girls and their status in the family and society in the 1950's. Furthermore, I clarify those values and ideals which the girls can adopt from Tiina books.</p> <p>I used a qualitative research method and discourse analysis as a research method. My study material consists of Anni Polva's Tiina series from the first 14 books which have been written in the 1950's and 1960's. In my study I look for the definitions of girlhood from the books and then I made the four most essential discourses about them. After that I analysed the material with the help of these four discourses. These discourses are discourse of the courage, the discourse of the fairness, the discourse of the appearance and the discourse of the decent girls.</p> <p>The discourses gave the picture of the world of girls in the 1950's where is possible to see traditional gender roles and appreciation of the marriage. From the girls were expected beautiful manners, high morals, tidiness and calmness. With the help of these properties the girl grew to be a good wife and mother, which was seen as every girl's goal. The girls themselves instead dreamt the model career, beauty and from fine clothes, in other words from those matters which the girls still dream today. The girl's role in the family was working as the mother's assistant in the kitchen. The bobs and jeans trousers represent the modern girl picture in the books.</p> <p>The books offer the picture of the traditional girl but also raises beside a modern girl picture which Tiina represents. The Tiina books transmit to their reader the message from the fact that the girls can be at the same time both courageous and feminine. In addition to a modern girl picture Tiina reminds of old good values, such as honesty and kindheartedness to her reader.</p> <p>The significance of my study in the community educator's field is seen in the sex sensitive girl work in which it is important to realise values and attitudes which are related to the girlhood and to perceive the girl's role in the society. As from my study it appears, the girls have not really changed in time, only the attitudes and expectations towards them are different. Furthermore, I show with the help of my study that the girls can pick the ideals of their time and the expectations which are directed to them for example from the light reading.</p>	
Keywords girlhood, girl books, sex-sensitivity, dignities, ideals, discourse analysis	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 LAADULLINEN TUTKIMUS JA DISKURSSIANALYYSI	6
2.1 Diskurssianalyysi	6
3 KIRJA KASVATTAJANA	8
3.1 Nuortenkirjallisuus syntyy ja kehittyy	9
3.2 Tyttöjen juttuja	13
3.3 Anni Polva	16
3.4 Lapsuuden muistoista syntyi Tiina	17
3.5 Tiina 1950-luvun pyörteissä	19
3.6 Tytöt kuvassa	21
3.7 Tyttö tutkimus	23
4 MITÄ TARINAA TIINAT KERTOVAT?	24
4.1 Nouseeko tyttökuva arvoista ja ihanteista?	24
4.2 Tarinoita Tiinoista ja Taunoista	24
5 KIRJAT KERTOJANA	25
5.1 Tiina suomalaisen tyttökirjallisuuden edustajana	25
5.2 Aineistona Tiina-sarja	26
6 ROHKEUTTA, ODOTUKSIA JA PRINSESSAHAAVEITA	26
6.1 Tytöt pystyvät siihen mihin pojatkin, ja enempäänkin	27
6.2 Avuton eläin tai avuton ihminen, se oli hänestä aivan sama asia.	29
6.3 Ollaan olevinamme prinsessoja.	31
6.4 Naiseksi ei synnytä, naiseksi tullaan	33
6.5 Yhteenveto diskursseista	34
7 VANHOILLA ARVOILLA KOHTI MODERNIMPAA TYTTÖKUVAA	36
7.1 Mistä on 50-luvun tytöt tehty?	36
7.2 Modernia tyttökuva	37
7.3 Tiina on aina Tiina	38
7.4 Tutkimuksen merkitys	39
7.5 Tutkimushaasteet	39
LÄHTEET	41

1 JOHDANTO

Kirjat kertovat meille tarinoita menneistä ajoista ja tästä päivästä. Ne avaavat ikkunoita vieraisiin kulttuureihin, kaukaisiin maihin tai erilaiseen perheeseen ja toisenlaiseen arvomaailmaan. Kirjat tarjoavat parhaimmillaan vertaistukea ja ymmärrystä, ne voivat toimia kasvattajana tai esimerkkinä. Ne tutustuttavat meidät asioihin, jotka muuten ovat meille vieraita, sekä auttavat ymmärtämään erilaisuutta ja herättävät uusia näkökulmia.

Tyttöjä on aina ollut ja tyttöjä tulee aina olemaan. Tyttöihin on eri aikakausina kohdistunut erilaisia odotuksia ja erilaisia arvoja. Nämä arvot ja odotukset edustavat vallitsevaa kulttuuria ja yhteiskuntamallia. Jokaisen yhteisön kulttuurinen identiteetti muodostuu arkisista käytännöistä, joita ovat esimerkiksi perinteet, käyttäytymissäännöt, puhutavat ja pukeutumismallit. Ne ilmaisevat kunkin yhteisön arvoja ja asenteita siitä, miten ihmisten tulisi elää yhdessä ja myös sitä, mitä naisena tai miehenä oleminen yhteisössä tarkoittaa. (Gender 2003.) Arvot ja asenteet tulevat esiin median välityksellä; Teksteissä, kuvissa, kertomuksissa, mainoksissa, elokuvissa, televisiossa.

Tämän tutkimukseni innoittajana toimi pitkäaikainen kiinnostukseni tyttökirjallisuutta kohtaan. Olen elänyt koko nuoruuteni tyttökirjojen maailmoissa. Lukeminen on ollut aina yksi rakkaimpia harrastuksiani, jonka parissa olen viettänyt monta mielenkiintoista hetkeä. Toisaalta, olen myös aina halunnut peräänkuuluttaa kevyeksi luokitellun kirjallisuuden merkitystä ja sen tarjoamaa tietoa. Kirjailijat ovat sidoksissa omaan aikaansa ja kulttuuriinsa, ja huomaamattaan noudattavat kirjoissaan vallitsevia arvoja ja sukupuolirooleja (Riukulehto 2001, 79). Niinpä voimme tahtomattammekin sisäistää kirjoista tiettyjä arvoja ja rooleja sekä oppia vieraista kulttuureista.

Tyttökirjat kertovat oman aikansa hengestä ja arjesta. Ne tarjoavat esikuvia, roolimalleja sekä vertaistukea nuorille tytöille eri elämänvaiheissa. Monet palaavat lapsuutensa tyttökirjoihin vielä uudestaan ja uudestaan ja niiden tarinat siirtyvät eteenpäin äidiltä tyttärille. Tutkimukseni tarkoituksena on selvittää Anni Polvan Tiina-kirjojen avulla, minkälaisia arvoja ja asenteita tyttökirjat välittävät ja minkälaisena kirjat kuvaavat tyttöjä. Tutkimustani voidaan käyttää apuna sukupuolisensitiivisessä tyttötyössä.

2 LAADULLINEN TUTKIMUS JA DISKURSSIANALYYSI

Voidaan ajatella että laadullinen tutkimus on kaikkea sitä, mikä jää jäljelle kun poistetaan numeroaineistot ja tilastolliset menetelmät. Kuitenkin, niin määrällinen kuin laadullinenkin tutkimus sisältää aina teoriaa. Yksi laadullisen tutkimuksen peruskulmavista on havaintojen teoriapitoisuus, mikä tarkoittaa, että tutkimustulokseen vaikuttavia tekijöitä ovat esimerkiksi millainen yksilön käsitys ilmiöstä on, millaisia merkityksiä tutkittavalle ilmiölle annetaan tai millaisia välineitä tutkimuksessa käytetään. Tutkimustulokset ovat näin ollen aina käytetystä havaintomenetelmästä tai käyttäjästä riippuvaisia. Kaikki tieto on siis siinä mielessä subjektiivista, että tutkija päättää tutkimusasetelmasta oman ymmärryksensä varassa. Laadullisessa tutkimuksessa keskeisessä asemassa ovat lähteet ja miten niitä käytetään. Lähteiden tulee olla aiheen kannalta keskeisiä ja lähdeviitteiden relevantteja. Analyysissa korostuu aina se, kuka on sanonut ja mitä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 19–21.) Laadullisen analyysin tavoitteena on selkeyttämällä aineistoa luoda uutta tietoa jostakin asiasta (Eskola & Suoranta 1996, 104).

2.1 Diskurssianalyysi

Valitsin tutkimusmenetelmäkseni diskurssianalyysin, sillä se sopii hyvin menetelmäksi kun tutkimusaineistona ovat tekstit ja tarkoituksena on tarkastella erityisesti jotakin tiettyä representaatiota.

Diskurssianalyysi on uusi menetelmä monellakin tieteenalalla. Laajimmillaan sillä voidaan tarkoittaa kaikkea kielen sosiaalista ja kognitiivista tutkimusta, kuten esimerkiksi tekstin, kielen tai puheen tutkimista kaikista mahdollisista näkökulmista. Diskurssianalyysi voidaan nähdä myös laajempänä viitekehyksenä, joka mahdollistaa monenlaisen tutkimuksen tekemisen. Tekstin merkityksen sijaan, diskurssianalyysissä keskitytään siihen, miten merkityksiä tekstissä tuotetaan. (Eskola & Suoranta 1996, 152–153.)

Diskurssianalyysissa erilaisia lukutapoja sovelletaan tarinoin. Tarinoita ei nähdä suorina kuvauksina todellisuudesta, vaan diskursiivinen lukutapa edellyttää tekstien tematisointia kulttuurissa tuotetuiksi kulttuurituotteiksi. Teksti on osa sosiaalista toimintaa ja osa sosiaalisen todellisuuden rakentamista. Kun aineistoa luetaan kulttuurituotteena, tietoon ja todellisuuteen pitää suhtautua uudella tavalla. Todellisen sijaan tulisi löytää erilaisia totuuksia ja mahdollisia merkityksiä. Diskurssi voidaan määritellä tarkoittavan kaikkea puheen ja tekstin eri muotoja. Diskurssianalyysin sijaan voidaan puhua myös kielenkäytön tutkimuksesta, teksti- tai esitystapa-analyysistä. (Eskola & Suoranta 1996, 106–107.)

Kielen olemus voidaan nähdä kahdella tapaa, joko todellisuuden kuvana tai todellisuuden rakentamisena. Kielen toimiessa realistisessa näkökulmassa todellisuuden kuvana, oletetaan että kielen käyttö toimii välineenä olemassa olevien faktojen saamisessa. Kun taas puhutaan kielestä todellisuuden rakentamisessa, tarkastellaan sitä, kuinka kieli on itse todellisuutta, eikä siis väline sen tavoittamiseen. (Eskola & Suoranta 1996, 152–153.)

Diskurssianalyysissa on erityisen tärkeää tarkastella aineistoa juuri siinä kontekstissa missä se on tuotettu, eikä sitä voi erottaa yhteydestään. Eri funktio, tilanne tai konteksti voi antaa asialle täysin eri merkityksen. Diskurssianalyysissa ei etsitä tekstien takana piileviä ilmiöitä vaan keskitytään itse diskurssiin; Mitä sillä tehdään ja mikä on se funktio. Teoreettinen peruskäsitteistö muodostetaan nostamalla tekstistä esiin asioita, jotka eivät automaattisesti sieltä nouse. Selittävät teoriat otetaan käyttöön sen jälkeen, kun tutkimusaineistosta on hahmoteltu alustavat käsitteet ja kategoriat. (Eskola & Suoranta 1996, 154–156.)

Diskursseilla annetaan todellisuuden tapahtumille kokoavia tulkintoja. Jukka Törrösen mukaan valmiiden ulkoisten muottien sijaan tulkintoja tulisi lähestyä enemmänkin vuorovaikutuksessa muodostuvina rakenteina, joita puhujat käyttävät resursseinaan orientoituessaan toimintaan, tuottaessaan toiminnalleen sosiaalista järjestystä ja kategorisoidessaan toisilleen tunnistettavia identiteettejä. Diskursseja voidaan analysoida kolmella tapaa: Aineiston pohjalta, kulttuurisesta perspektiivistä tai suhteessa yhteis-

kunnan materiaaliin, poliittisiin tai taloudellisiin prosesseihin. Tarkasti aineiston pohjalta tehdyssä analyysissä tutkija tulkitsee puhetapoja aineiston sisäisissä konteksteissa. Kulttuurisesta perspektiivistä tehdyssä analyysissä tutkija ottaa selvää miten aineistossa rakentuvat lainaavat ja muuntavat ympäröivää kulttuuria. Yhteiskunnallisessa analyysissä tutkija taas analysoi sitä, miten puhetavat ylläpitävät tai muuttavat jonkin kentän institutionaalista järjestelmää, sosiaalisia käytäntöjä tai poliittis-taloudellisia valtasuhteita. (Törrönen 2005, 139–140.)

3 KIRJA KASVATTAJANA

Media käsitteenä on melko laaja. Sana media tarkoittaa väliin tulevaa tai välittävää. Media onkin epäsuoraa viestintää, mikä tapahtuu jonkin välineen kautta. Laajasti määriteltynä kaikki se mikä toimii välittäjänä ihmisten kesken, on mediaa. (Karvonen 2002.) Media voi olla opettavaa, asiapohjaista tai viihdyttävää. Suorien viittauksien lisäksi media viestii myös arvoja ja kulttuuria. Tämän päivän ihminen on median ympäröimänä. Siksi on hyvä tutkia medioiden merkityksiä ja vaikutusta. Yhteisöpedagogin toimiessa nuorten parissa, on tärkeää ymmärtää, miten media vaikuttaa nuoren minäkuvan rakentumiseen ja miten nuori peilaa itseään siihen, minkälaisia malleja media hänelle tarjoaa.

Medialla voidaan tarkoittaa kaikenlaista painettua tekstiä. Merkittävä osa tiedosta saadaan eri medioiden välityksellä. Niiden välittämät sijaiskokemukset ovat tärkeitä nuorille heidän arkielämässään ja oman identiteettinsä muodostuksessa. Media on noussut kodin, koulun ja vertaisryhmän rinnalla merkittäväksi tekijäksi lapsen ja nuorten sosialisointiprosessin aikana. Nykyajan yhteiskuntaa kutsutaan informaatioyhteiskunnaksi, jossa median rooli ja merkitys tulee edelleenkin vain kasvamaan tulevaisuudessa. Median avulla nuori pääsee käsiksi sellaisiin asioihin, mistä hänellä itsellä ei vielä ole omaa kokemusta. Tällaisia voivat olla niin uutisten välittämä politiikka kuin tv-sarjan kuvaamat ihmissuhteet. Tämän takia medialla on erittäin tärkeä merkitys nuoren maailmankuvan ja ihmiskuvan muodostuksessa. Mediatekstit luovat kuvaa nuorista heille itselleen, samoin kuin muulle maailmalle. Median avulla nuori

rakentaa mielikuvansa siitä, millainen nuoren pitäisi olla ja miltä tuntuu olla nuori. (Suoninen & Modinos 2003, 9–10.) Mediatekstien avulla voidaan rakentaa käsitystä siitä, mitä tyttöys meidän kulttuurissamme tarkoittaa. Lisäksi mediatekstit myös rakentavat ja muokkaavat tyttöyteen ja nuoruuteen liittyviä arvoja, asenteita, identiteettejä ja uskomuksia. (Luukka 2003, 19.)

Sulevi Riukulehto pohtii artikkelissaan Haaveilijoita ja intiaaneja kirjojen sukupuolirooleja. Hänen mukaansa lasten- ja nuortenkirjoissa sukupuolirooleihin opetetaan räikeästi, niin tahallaan kuin tahattomastikin. Niin kirjailijat kuin lukijatkin ovat sidoksissa omaan aikaansa. Kirjailijat ajattelevat valtaväestön tavalla ja noudattavat huomaamattaan vallitsevaa sukupuolisäännöstöä ja -kasvatusta. Nuortenkirjat hoitavat oman osuutensa vielä itseään hakevien nuorten kasvattamisessa. Pojat opastetaan miehiksi ja tytöt naisiksi. Vielä 1900-luvun alussa kirkko ja lääkärikunta toimivat keskeisinä auktoriteetteina ja kasvattajina. He halusivat tarkkaan erotella eri sukupuolille sopivat tehtävät, aseman ja kasvatuksen toisistaan, sillä lasta ei saanut kasvattaa väärin. 1900-luvun puolella syntyi nuortenkirjallisuus ja sukupuoligenret vakiintuivat ja tyttöjen ja poikien kirjallisuus erosi selvästi toisistaan. Riukulehto pohtiikin onko vasta sodan jälkeinen pohjoismainen hyvinvointivaltio mahdollistanut Peppi pitkätossun kaltaisten sukupuoliroolien rikkojan esiintulon. (Riukulehto 2001, 79.)

3.1 Nuortenkirjallisuus syntyy ja kehittyy

Nykyaikainen lapsikäsitelmä muotoutui 1700- ja 1800-lukujen vaihteessa, jolloin etenkin Euroopan kehittyneiden maiden ylemmissä yhteiskuntaluokissa lapset alettiin nähdä omana ryhmänään. Romantiikan aatevirtauksen myötä kasvatuksessa vedottiin enemmän mielikuvitukseen ja tunteisiin, uudessa koulutusajattelussa korostettiin lukemisen ja laskemisen merkitystä kaikille lapsille sekä kansalaiskasvatuksen tärkeyttä. Uuden lapsikäsitelmän muotoutumista pidetään olennaisena seikkana lasten- ja nuortenkirjallisuuden synnylle. Romantiikan aatevirtauksen myötä syntyi myös ajatus suomalaisesta kansakunnasta, mikä nosti lastenkirjallisuuden ja sen kritiikin merkittävään rooliin. Alussa lasten kirjallisuus oli lähinnä opasmaisia maallisia ja hengellisiä teoksia. Kansakouluissa luettiin aluksi aapista ja uutta testamenttia, mutta vähitellen

myös kotimaista kirjallisuutta. (Ihonen 2003, 12–19; Riukulehto 2001, 10; Huhtala, Juntunen 2004, 9,18.)

Yhteiskunnan ja kulttuurin nopea modernisoituminen vuosisadan vaihteessa aiheutti suomalaisen lasten- ja nuortenkirjallisuuden kasvun niin määrällisesti kuin laadullisesti. Kansainvälinen lasten- ja nuorten kirjallisuus oli hyvin yhtenäistä 1800-luvun lopulle saakka, kunnes lapsuuden ja aikuisuuden välinen jakso alkoi yleisesti pidentyä. Tarvittiin sukupuolen mukaan jaettua kirjallisuutta, joka ohjasi mieheksi ja naisiksi kasvamisessa. (Huhtala 2003, 38; Huhtala & Juntunen 2004, 62.)

Anni Swan vakiinnutti suomenkielisen nuorten romaanin. Hänen kirjansa ovat realistisia ja kuvaavat vuosisadan vaihteen nuorten elämää. (Kivilaakso 2003, 63.) Elintason nousu, lukutaidon yleistyminen kaikissa sosiaaliluokissa sekä kaupunkilaisen elämän tuoma vapaa-aika kasvattivat nuortenkirjojen kysyntää 1920-luvulla. Sen myötä lasten- ja nuortenkirjallisuus eriytyivät omiksi lajeikseen. Myös nuorten lukijoiden tarpeet ja mielenkiinnon kohteet otettiin huomioon. Syntyi tytöille ja pojille erikseen suunnattuja sarjoja, jotka vähitellen eriytyivät tyttöjen ja poikien omaksi kirjallisuudeksi. Poikien kirjallisuudessa korostui pojan rohkeus, urhoollisuus ja miehisuus. Taustalla vaikuttivat erilaiset partio- ja vaellusliikkeet, joiden kautta pojat oppivat selviytymään ja liikkumaan luonnossa. Tyttökirjat keskittyivät perhe-elämään ja äitiyteen. Nuortenkirjat olivat tyyliltään viihdekirjallisuutta, pääpiirteinään olivat helppotajuisuus, idealisoitu sankaripari sekä onnellinen loppu. Kirjojen keskeisiä arvoja olivat isänmaanrakkaus, luonto, uskonto, työ ja ahkeruus. Nuortenkirjojen avulla haluttiin juurruttaa lukijoihin kansallista itseluottamusta. (Hakala 2003, 74–76; Rättyä 2003, 266; Huhtala & Juntunen 2004, 54.)

1930-lvulla käänöskirjallisuus väheni, koska elettiin pula-aikaa ja käänösoikeudet tulivat maksullisiksi (Rättyä 2003, 267–272). Uutena lajityyppinä aloitti nuorten dekkari, johon mallia saatiin Saksasta (Huhtala & Juntunen 2004, 60). 1940-luvun kirjallisuus oli vielä hyvin holhoavaa, jossa korostettiin oikeita elämänarvoja sekä korkeaa moraalialia (Heikkilä- Halttunen 2003, 166–167). Sota vaikutti välillisesti 1940- ja 1950-luvun lasten- ja nuortenkirjoissa. Monissa maissa syntyi uudentyypinen lasten- ja nuorten sotakirja, jossa sankarien seikkailut korvattiin sodan arjella. (Rajalin 2003,

158–160.) 1950-luvulla kirjailijapolvi oli vaihtumassa ja sodan isänmaallispedagoginen linja koettiin auttamattoman vanhanaikaiseksi. Tarvittiin uusia näkökulmia ja uutta ääntä. Lasten kirjallisuudessa alkoivat vaikuttaa Astrid Lindgren ja Tove Jansson, nuorten kirjallisuudessa Väinö Riikkilän Perts ja Kilu sekä Rauha S. Virtasen Seljasarja. Viisikko ja Neiti etsivä -sarjojen saapuminen Suomeen muutti sarjakirjallisuutta. (Rättyä 2003, 267–272; Heikkilä- Halttunen 2006, 181–182.) Sotien jälkeen nuortenkirjat olivat edelleen kasvattavia, mutta nyt nuoren lukijan harkintakykyyn luotettiin enemmän. Kirjoissa näkyi arjen realismia sekä yhteiskuntakritiikkiä. (Heikkilä- Halttunen 2003, 170–174.)

1960- ja 1970-luvulla käsitys lapsesta ja lastenkirjallisuudesta kyseenalaistettiin yhteiskunnallisten ja sosiaalipoliittisten muutosten myötä, mikä tarjosi uudenlaisia haasteita lasten- ja nuortenkirjallisuudelle. Suurin muutos edellisiin vuosikymmeniin oli holhoavuuden katoaminen kirjoista. Myös negatiivisten tunteiden käsittelyä pidettiin hyvänä lapsen kehitykselle. Aiemmasta poiketen lapsen arvostelukykyyn alettiin luottaa ja lapsen nähtiin pystyvän tekemään omat kirjallisuusvalintansa. Amerikkalaisen kulttuurin ihannoiti, ylikansallinen viihde ja tv sekä sarjakuvat veivät suuren osan lasten ja nuorten huomiosta, mikä laski kirjojen arvoasemaa. (Heikkilä- Halttunen 2003, 216–218.) Uusia viihteellisiä sarjoja ei tuotettu suomalaisessa kirjallisuudessa, sen sijaan klassikoista tehtiin uusia painoksia ja sarjoja käännettiin englannista sekä pohjoismaiden kielistä. (Rättyä 2003, 267–272.)

1960-luvulla avoimia poliittisia kirjoituksia välteltiin, mutta poliittista kantaa ottavia kirjoja saatiin ulkomailta käännöksinä. Yhteiskunnallisuus nuortenkirjoissa tarkoitti minäkeskeisen maailmankuvan laajentamista kodin ja koulun ulkopuolelle. Suhtautumisesta sotaan ja väkivaltaan, uskonnon merkityksestä, perheen ja kodin valtasuhteista sekä tasa-arvosta puhuttiin nyt avoimemmin kuin ennen, mutta tabuja ei vielä kuitenkaan kaadettu eikä sankareiksi kelpuutettu yhteiskunnan arvojärjestelmiin sopeutumattomia nuoria. Puhekielen ja nuorisoslangin lisääntyminen olivat merkkejä nuorisokirjallisuuden kerrontatekniikan modernisoitumisesta. Muun muassa J.D. Salingerin teos Sieppari ruispellossa sykähdetti nuorisokuvauksellaan ja karskilla kielenkäytöllään. Kerronta vaihtui myös minämuotoon tai sisäiseen monologisiin ja tapahtumia kuvattiin nyt kertojan sijasta päähenkilön näkökulmasta. (Heikkilä- Halttunen

2003, 221–223; Heikkilä- Halttunen 2006, 181–182; Huhtala & Juntunen 2004, 132–140.) 1960-luvun nuortenkirjan päähenkilö oli useimmiten työtä vieroksuva haaveilija. Sotapoikien ja pikkulottien sijasta ihannoitiin nyt iskelmälaulajia ja bändejä. Myös lentoemännistä, sihteereistä, ja kauneussalongin työistä kertovat kepeät käännöskirjat elivät kultakauttaan. (Heikkilä- Halttunen 2003, 225.) 1960-luvulla lopetettiin nuorison hyssyttely ja alettiin korostaa nuorten selviytymisentahtoa, itsenäistä ajattelua ja vastuuntunnon lisäämistä. Tytöt alkoivat kiinnittää huomiota ulkonäkönsä, mutta vasta 1970- ja 1980-luvuilla kirjoissa näkyi ulkonäköpaineiden tuomia ongelmia, kuten sairaalloista laihduttamista ja mielenterveysongelmia. (Heikkilä- Halttunen 2006, 189–190.)

Nuorten kirjallisuudesta tuli yhä vakavampaa 1970-luvun lopulla. Ongelmarealismi vakiintui ja monet tabuina pidetyt aiheet yleistyivät, kuten koulukiusaaminen, erilaiset pelot, abortti ja mielenterveysongelmat. Nuortenkirjoissa yleistyivät tavalliset tytöt ja älykkäät pojat. (Heikkilä-Halttunen 2003, 226; Heikkilä-Halttunen 2006, 198.)

Voimakas uudistuminen alkoi 1980-luvun lopulla. Erilaiset ongelmat pysyivät silti edelleen kirjallisuuden aihepiirissä. Koulumaailman tilalle tulivat ihmissuhteet ja nuoren oma maailma. Heteroseksuaalisen suhteen kuvaus realisoitui ja myös seksuaalikasvatuksen tabuista alettiin puhua. Yhtenäisen moraalikäsitteen ulkopuolinen maailma astui esiin. Esimerkiksi Mika Wickströmin kirjassa Sukupolvi X (1995) kuvataan slangikielellä syrjäytyneiden jenginuorien arkea, jotka elävät rötöstelemällä ja yhteiskunnan tukien avulla (Grünn 2003, 285–293). 1990-luvulla menttiin yhä enemmän kohti realistista kerrontaa. Humoristiset nuortenkirjat kuten Kaisa Ikolan Hullu luokka -sarja olivat suosittuja. Nuortenromaaneissa oli kritisoitu perhettä jo 1960-luvulta saakka, mutta nyt suhtautuminen perheeseen oli kaksijakoinen: Toisaalta perhettä alettiin uudestaan arvostaa, toisaalta taas nuoret joutuvat hakemaan uusia turvaverkkoja kun vanhemmista ei ole vanhemmiksi. (Huhtala & Juntunen 2004, 132–140.) 1990-luvun kirjoissa näkyivät lukuisat harrastukset, erityisesti ratsastus ja eri urheilulajit. Uusissa nuortenromaneissa tytöt kuvataan vahvaksi ja määrätietoiseksi, usein poikia kokeneemmaksi. Varsinaista feminististä painotusta 1990-luvun nuortenkirjoissa ei kuitenkaan ole, vaikka tytön rooli sci-fi-kirjallisuudessa, fantasiasa ja dekkareissa onkin kasvanut. (Huhtala & Juntunen 2004, 141–142.)

3.2 Tyttöjen juttuja

Tyttökirjallisuus lajina syntyi 1800-luvun puolivälissä Amerikassa, mistä se levisi vähitellen muulle maailmaan ja myös Suomeen. Ensimmäinen tyttökirja oli Susan Bogart Warnerin kirja *The Wide, Wide, World* (1850), minkä jälkeen Louise M. Alcott julkaisi menestyskirjansa *Little Women* (1869, suom. *Pikku Naisia*). (Huhtala & Juntunen 2004, 56.) Alkuun kirjat olivat uskonnollisia ja opettavaisia. Tunnetuimmiksi tyttökirjakklassikoiksi nousivat Alcottin *Pikku Naisia*, sekä Lucy M. Montgomeryn *Anna-* sarja sekä Emiliasta kertova *Runotyttö*-sarja. Montgomeryn *Vihervaaran Annan* tarinassa näkyy monille tyttökirjoille tyypillinen kaava: Perustetaan koti, jota rakastetaan ja henkilöt tutkiskelevat itseään omalla, sekä kirjailijan äänellä (Riukulehto 2001a, 82). Myös ensimmäisissä suomalaisissa tyttökirjoissa, kuten Toini Topeliuksen *Kehityskana*, sekä Anni Swanin *Pikkupappilassa* ja *Ulla ja Mark*, näkyi selviä vaikutteita näistä teoksista, kuten mm. tyttöjen kiintymyksenä äitiin, kaipauksena luontoon sekä taiteellisuutena. Swan ei kirjoittanut erikseen tytöille, mutta käytännössä hänen teoksistaan tuli tyttökirjoja. Hänen teoksensa ovat kehitysromaneja, jossa päähenkilön elämää seurataan lapsuudesta aikuisiän kynnykselle. Tyttökirjojen keskeisiä teemoja olivat taiteelliset ja kunnianhimoiset tytöt, rakkaus luontoon sekä tyttöjen koulutus. Tyttökirjat ohjasivat tyttöjä kotimaailmaan ja poikia seikkailuihin ja maailmalle. Tyttökirjan päähenkilöt edustivat hyvin aikaansa. Kirjan sivuilla näkyi niin naisasialiikkeen vastustaminen ja isänmaallisuus, kuin tyttöjen koulutus, liikunta ja kotiseutukin. 1920- ja 1930-luvuilla tyttökirjallisuus sai vihteellisemmän sävyn. (Huhtala 2003, 43–44; Huhtala & Juntunen 2004, 56, 68–71.)

Anni Swanin suosituin tyttökirja *liris-rukka* (1916) otti vaikutteita angloamerikkalaisesta tyttökirjallisuudesta, joiden mallina oli enkelimäinen nainen. Aikuiskirjallisuudesta ja naistenlehdistä poimitun käytöshanteen mukaan tyttökirjojen tytöt kuvattiin nyt auttavaisina ja hyväsydämisinä enkeleinä, joilla oli korkea moraalinen ja kärsivällisyys. (Kivilaakso 2003, 63.) Swanin *saduissa* näkyy myös naisen sosiaalisen aseman muutos 1900-luvun alussa. Kirjoissaan Swan käsittelee paljon naiseutta ja tyttöyttä koskevia teemoja, hän sekoittaa sukupuolirooleja, tulkitsee naiseuden ei-tietoisia alueita, sekä kuvaa äidin ja tyttären suhdetta. Modernista tyttöydestä kertoo satu *Marjaanan helmikruunu* (1912), jossa Marjaana edustaa lastenkirjallisuuden uutta tyttömallia. Täl-

lainen tyttö tavoittelee itsenäisyyttä ja vapautta sekä taistelee hyvän ja pahan, oikean ja väärän ristipaineessa. (Kivilaakso 2003, 59–62.)

1910-luvulla syntyi suomalaisten koululaisromaanien laji, jonka luoja voidaan pitää nimimerkkiä Mary Marck (Kersti Bergroth). Kirjoissa tyypillistä oli luokasta luotu pienoismaailma jossa toimivat erilaiset henkilöahmot. Hyvät tavat, itsekuri, opettajien ja vanhempien kunnioitus sekä oikeudenmukaisuus olivat sankarittarien ominaisuuksia. Koululaisromaanien myötä tyttökirjoihin tuli uusi moderni kaupunkilaisympäristö, jonka tunnusmerkkejä olivat kahvilat, elokuvat, puhelin, äänilevyt ja ihmissuhteet. Suhde kaupunkiin säilyi silti ristiriitaisena, sillä maaseutu ja luonto nähtiin positiivisena ja turvallisena, kun taas moderni kaupunki koettiin vieraana ja vaarallisenakin. Tyttökirjojen tyttöjen tavoitteena oli ylioppilaslakki, mutta he eivät jatkaneet opintojaan yliopistoon, mikä kuvaa ajan kotitalousideologiaa.

Neitoromaanit tai backfisch -kirjat olivat varttuneempien tyttöjen kirjallisuutta, joissa tarina jatkui siitä mihin se koululaisromaaneissa oli jäänyt. Ylioppilastytön vauhdikkaasta elämää kuvataan päiväkirjan tai kirjeiden muodossa. Nuoren tytön elämä rauhoittuu sosiaalisesti hyväksyttävän ja vakavaraisen miehen löytämisen myötä. Neitoromaanit kertoivat useimmiten romanttisen rakkaustarinan koulunpenkiltä naimisiin ja perhe-elämään. Sen sijaan avioliittoelämää ei useinkaan enää kuvattu. (Hakala 2003, 77–79.)

1920- ja 1930-luvuilla tyttökirjat jakautuivat koululaiskertomuksiin, perheromaaneihin ja varttuneimmille tytöille tarkoitettuun viihteeseen. Tyttökirjojen status laski, kun kirjoista tuli viihteellisiä ja ne yhdistettiin naistenvihteeseen (Huhtala & Juntunen 2004, 60). Tyttökirjoihin tuli yhä enemmän isojen tyttöjen rakkausaiheita, kun taas poikakirjat keskittyivät militaristisiin aiheisiin (Huhtala & Juntunen 2004, 74). Kirjojen tarinoissa keskeisessä asemassa olivat perhe, koulu, vapaa-aika ja harrastukset sekä tunteet ja tyttöjen väliset ihmissuhteet. Kirjojen sankaritar oli usein 13–18-vuotias oppikoulua käyvä tyttö, jonka koti oli ylä- tai keskiluokkaa. Sankaritar kuvattiin kauniiksi, hyvin käyttäytyväksi, sosiaaliseksi ja perinteisen naiselliseksi. Kirjan tapahtumat sijoituivat kotiin, kouluun tai kesänviettopaikkaan. Kesäloma, ulkomaanmatkat ja ylioppilastyttöjen itsenäistymisen alkuvaiheet olivat suosittuja aiheita. 1920- ja 1930-

luvuilla luotiin kuva keskiluokkaisesta ydinperheestä, mikä näkyy kirjoissa perheen tärkeyden korostamisella. (Hakala 2003, 77–79.) 1920- ja 1930-luvun tyttökirjoissa näkyy hyvin tämän ajan tyttöihanne. Kirjan tytöt ovat rohkeita ja reippaita, jopa poikatyttömäisiä tyttöjä, jotka kuitenkin ovat myös luonnollisen viehättäviä ja rakkaudesta unelmoivia neitoja. (Männistö 2003, 157–158.)

Myöhemmin 1920- ja 1930-luvun tyttökirjoja on kritisoitu siitä että ne eivät käsitelleet ollenkaan maaseutua, tai köyhiä ja älykkäitä tyttöjä. Myöskään seksistä ei puhuttu. (Huhtala & Juntunen 2004, 74.) Tätä korjaamaan perustettiin 1952 Vihreä kirjasto-sarja, jonka myötä kirjoihin vähitellen tuli myös vakava ja taiteellinen tyttö. Merja Otavan Priska kuvaa tyttöä, joka käsittelee niin kuolemaa kuin orastavaa rakkauttakin kirjoittaessaan tuntemuksistaan. Priskaa voidaan pitää uuden nuortenromaanin esimerkkinä. (Huhtala & Juntunen 2004, 110.)

Tyttökirjallisuus modernisoitui 1950-luvulla. Kansainvälisestä tyttökirjallisuudesta mallia ottivat ainakin Rauha S. Virtanen klassisella perhekertomuksella Seljan tytöt -sarjassa sekä Anni Polva Tiina-sarjallaan, jonka päähenkilönä toimi pirteä rasavilli. (Heikkilä- Halttunen 2006, 186–187.) 1950-luvun kirjallisuudessa tyttöjä kuvattiin viivahteikkaaksi ja pojat olivat enemmänkin osa suurempaa jengiä. 1960-luvulla nuorisokirjallisuuden tytöt pyristelivät ulos perinteisen tytön roolista ja loivat oman kutsumuksensa, tiedostavat tytöt nousivat esiin. Pikku hiljaa myös vanhempien arvovalta mureni. (Heikkilä- Halttunen 2003, 224.) 1960-luvulla ongelmalliset tyttökirjat yleistyivät. Niissä puhuttiin seksistä sekä abortista ja syylliseksi leimattiin usein keskiluokainen äiti. Äidin antamaa roolimallia vastustettiin, kun ei enää haluttu olla empaattisia ja miellyttäviä. Nuorten välistä rakkautta alettiin kuvata, mutta tiettyjä tabuja pidettiin edelleen yllä. (Huhtala & Juntunen 2004, 128.)

1970-luvulla ratsastusharrastus lisäsi suosiotaan, mikä näkyi myös kirjallisuudessa. Tyttökirjallisuus eriytyi yhä enemmän hevoskirjallisuuden suuntaan. (Heikkilä- Halttunen 2003, 225.) Tyttökuva muotoutui uudestaan 1990-luvulla kun tyttökirjojen päähenkilöksi kuvattiin nyt kiltit perhetytöt, joilla oli paljon harrastuksia. Toisaalta kiltin tytön illuusioita rikottiin esimerkiksi anoreksiakuvauksilla, kuten Kira Poutasen teoksessa Ihana meri. (Huhtala & Juntunen 2004, 140.)

3.3 Anni Polva

Anni Polviander, omaa sukuaan Heinonen, syntyi Pietarissa 1915. Hän eli lapsuutensa ja nuoruutensa Tampereella, kunnes naimisiin mentyään muutti Turkuun. Jo lapsena Annilla oli vilkas mielikuvitus ja suuri kiinnostus kirjoja kohtaan. Isän äkillinen kuolema vaikeutti perheen taloudellista tilannetta, mutta niukkuudesta huolimatta Anni nautti lapsuudestaan harrastusten ja ystäviensä parissa. Keskkoulun jälkeen Anni meni kauppaopistoon, samalla keräten rahaa tarjoilijana ja kotiopettajana. Kauppaopiston jälkeen Anni Pääsi töihin kirjanpitäjäksi ja tapasi siellä tulevan miehensä Unto Pollianderin. Vuonna 1944 Unton ollessa rintamalla, Anni odotti heidän toista lastaan ja päätti keksiä itselleen ammatin, jota voisi tehdä kotona. Saduista ja kirjoituksesta kiinnostunut Anni päätti yrittää kirjoittaa kirjan, jonka joku kustantaja huolisi. (Karisto 2008.)

Anni Polva aloitti uransa aikuisten rakkausromaaneilla, joista ensimmäinen oli nimeltään Rakasta minua hiukan. Raikas huumori, sanavalmiit sankarittaret ja elämänmyönteiset tarinat nousivat Polvan tavaramerkiksi. Myöhemmin hän on kirjoittanut myös sota- ja muistelmateoksia sekä kaksi vakavampaa teosta. Aikuisten kirjoja hän on kaiken kaikkiaan kirjoittanut noin 45 kappaletta. (Korolainen 1995, 195–197; Karisto 2008.)

Anni Polva aloitti nuortenkirjailijauransa näyttääkseen kritikoille että osaa kirjoittaa myös muulle kohderyhmälle. Ensimmäisenä teoksena syntyi poikakirja Kaatunut penkki, jonka hän julkaisi nimellä A. Polva. Tämän jälkeen Polva löysi tiensä tyttökirjojen pariin. Realistis-humoristiset tyttökirjat valloittivat lukijoiden sydämet ja 29-osaisesta Tiina-sarjasta tuli kesto-suosikki. Muissa Anni Polvan kirjoissa seikkailevat mm. Marjuli, Kaisa ja Hanna-Leena. Polva kertoo kirjojensa tarinoiden tulevan hänen omasta elämästään. Anni Polva on kirjoittanut myös pienemmille lapsille satukirjoja, sekä realistisia kirjoja, joissa käsitellään esimerkiksi avioeron pelkoa, vauvan tuloa perheeseen tai vammaisen ja terveen lapsen ystävyyttä. Tärkeässä osassa kirjoissa ovat myös erilaiset eläimet. (Korolainen 1995, 195–197.)

50-vuotisen kirjailijan uransa aikana Anni Polva on julkaissut yli sata kirjaa joista on painettu yli kaksi miljoonaa nidettä (Korolainen 1995, 195). Nuorten Pirkanmaalaisten äänestämän parhaan kotimaisen nuortenkirjan tunnustuksen Anni Polva on voittanut itselleen Tiina- kirjoilla kolmesti, vuosina 1974, 1981 ja 1987. Tätä Plättä- palkintoa Suomen Nuortenkirjaneuvoston Tampereen osasto on jakanut vuosittain vuodesta 1974- lähtien. (Korolainen 1995, 277–278.) Vuonna 2000 Anni Polva sai myös Suomen Kirjailijaliiton tunnustuspalkinnon ja vuonna 2006 perustettiin Anni Polvan nimeä kantava valtakunnallinen kirjallisuuspalkinto. Tämä Lounais-Suomen kirjailijat ry:n perustama palkinto myönnetään joka toinen vuosi parhaalle lasten tai nuorten sarjakirjalle. (Karisto 2008.)

3.4 Lapsuuden muistoista syntyi Tiina

Sarjakirjoilla on pitkät perinteet, mutta suomalaisen sarjakirjallisuuden huippu oli vasta 1970-luvulla. Sarjan yhteenkuuluvuus rakentuu henkilöistä, tapahtumapaikasta, kirjailijan luomasta maailmasta tai kohderyhmästä. Sarjakirjoille tyypillistä on kirjojen suuri määrä ja saman mallin hyödyntäminen. Samat aiheet, juonet ja ratkaisukaavat toistuvat kirjasta toiseen. Ensimmäinen suomalainen lasten- ja nuortenkirjasarja julkaistiin vuosina 1914–1925. Se oli Jalmari Finnen kahdeksanosainen Kiljusen herrasväki. Sarjakirjallisuuden julkaisutahti kiihtyi 1980-luvulla ja nousi edelleen 1990-luvulla. (Rättyä 2003, 265–272.)

Anni Polva julkaisi ensimmäisen Tiina-kirjan vuonna 1956. Kirjasarjaan kuuluu yhteensä 29 kirjaa ja sitä kirjoitettiin neljän vuosikymmenen ajan. Sarjan päätöskirja julkaistiin vuonna 1986. Polva kertoo kirjoittavansa vallattomista tytöistä, koska on myös itse ollut sellainen lapsuudessaan. Tiina-kirjoissa näkyy paljon viitteitä hänen omasta lapsuudestaan. Vaikka Annin isä oli Tiinan isää tiukempi, myös hän ymmärsi tytön vallattomuutta. Myös ystäväpiirinsä Anni on vienyt Tiina-kirjoihin. Yksi kirja kasvoi vähitellen kokonaiseksi kirjasarjaksi, kunnes Tiinasta oli kasvanut 14-vuotias nuori neito. (Aunila 2009.)

Kirjoissa kuvataan tavallista työläiskodin arkielämää Tiinan teini-iän kynnyksellä, jolloin koti, perhe, koulu ja kaverit ovat tärkeässä roolissa. Keskeisinä teemoina ovat vastakkain moraalit ja hyvät käyttäytymissäännöt. Kirjoissa Tiina kuvataan hyväsydämisenä ja seikkailunhaluisena tyttönä, joka on aina valmis puolustamaan heikompia. (Korolainen 1995, 195–197.) Polvan kertomukset pohjautuvat hänen omiin lapsuudenkokemuksiinsa. Kirjojen luonnetyypit on kuvattu helposti samaistuttaviksi ja episodimainen tarinankerronta pitää lukijansa mielenkiintoa yllä. (Heikkilä- Halttunen 2003, 176; Huhtala & Juntunen 2004, 112.)

Sarjan alussa Tiinan perhe muuttaa kaksikerroksisen kerrostalon kaksioon 1950-luvun Tampereella. Uusi asunto-osake on ostettu velaksi ja perheellä on tiukkaa. Perheeseen kuuluvat isä, äiti, kymmenenvuotias Tiina sekä 15-vuotias Veli. Isä on töissä konttorissa ja äiti on kotiäitinä. Kirjoissa kuvataan paljon ulkoilmaelämää. Ruuan jälkeen mennään aina pihalle kavereiden kanssa. Sosiaalisen Tiinan seikkailuissa tavataan monia henkilöitä, mutta Tiinan tärkeimmät ystävät löytyvät kuitenkin oman pihan lapsista. Juha, Leila, Elvi ja Kalle kulkevatkin mukana koko kirjasarjan ajan.

1960-luvulla hieman vanhanaikaisempaa maailmankuvaa puoltanut Anni Polva on kirjoissaan nostanut esille myös ajankohtaisia aiheita, esimerkiksi teoksessaan *Tiinaa harmittaa* (1968) Polva ottaa kantaa rotuennakkoluuloihin ja Intian nälänhätään. (Heikkilä- Halttunen 2003, 221–222.)

Tiina-kirjat eroavat esim. L.M. Montgomeryn Anna-kirjoista siinä, että kun Anna kirjoissa seurataan Annan kasvamista nuoreksi neidoksi, Tiina-kirjoissa päähenkilö ei juuri muutu. Kaikki kirjan teokset kuvaavat Tiinan samanlaisena rasavillinä, vain ympäristö ja aiheet muuttuvat. Tiina-kirjat ovatkin perinteisiä sarjakirjoja, joille tyypillistä on saman mallin hyödyntäminen. (Rättyä 2003, 265.) Riukulehdon mukaan Montgomeryn Vihervaaran Annan tarinassa ottovanhempien suhde Annaan on eräällä tavoin käännetty. Isä Matthewn on kasvattivanhemmistä se joka kuuntelee ja ymmärtää Annan, kun taas äiti Marilla on kylmä ja vaativa. Myös kurittaminen kuuluu äidille. (Riukulehto 2001a, 82.) Tiina-kirjoissa näkyy tämä sama käännteinen asetelma. Tiinan äiti on tiukka toruja joka jakaa rangaistuksia. Tiinan isä taas ymmärtää aina Tiinan vää-

rienkin tekojen hyvät tarkoitusperät puolustaen Tiinan rehellisyyttä ja suorasanaisuutta.

Rämöpäinen ja toimielias Tiina antaa uudenlaisen kuvan tytöstä suomalaisessa nuorten kirjallisuudessa. Anni Polva sai kimmokkeen kirjoilleen huomattuaan, ettei 1950-luvulla julkaistu kirjoja 8-12-vuotiaille tytöille.(Heikkilä- Halttunen 2003, 176.) Tiina on modernin tyttökuvan edelläkävijä ja sopii siksi myös tämän päivän tytön roolimalliksi (Korolainen 1995, 195–197).

3.5 Tiina 1950-luvun pyörteissä

Anni Polva sijoittaa Tiina-sarjan 1950–1960-luvun Tampereelle.1950-luvulla Suomea jälleenrakennettiin, kun amerikkalainen populaarikulttuuri saapui. Suuret ikäluokat syntyivät vuosina 1945–1950, jolloin syntyneiden määrä kohosi suuresti. Sodan jälkeen elettiin niukkuuden ja säännöstalouden aikaa. Maaseudulla elettiin vielä hyvinkin samoissa oloissa kuin 1800-luvulla, vaikka lasten syntyvyyden nousu lisäsi myös kyläkoulujen, kyläkauppojen, tanssilavojen sekä sähkölinjojen rakennusta ja linja-autoliikenne maalta kaupunkiin kasvoi. Elämä kaupunkien ylä- ja keskiluokassa sekä ammattiväestön keskuudessa muuttui moderniksi, helpommaksi ja vauraammaksi. Elämä kaupungissa tarjosi rahaa, vapaa-aikaa ja mukavuuksia. Ensimmäiset jääkaapit, pesukoneet ja pölynimurit saapuivat suomalaisiin koteihin. Laitakaupungin nuorille kerrostaloasunto sisävessalla oli hienoa ja modernia. (Kaarninen 2006, 14–17.) Kun suuret ikäluokat saavuttivat kouluiän, kansakouluja rakennettiin kovalla vauhdilla. Kaikki lapset kävivät 1950-luvulla vähintään kansakoulun ja ammatillisessa koulutuksessa olevien määrä alkoi kasvaa. Maatalousväestön ja työväestön tulot kasvoivat niin, että heillä oli paremmat mahdollisuudet kouluttaa lapsiaan. (Kaarninen 2006, 18–26.)

Nuorison nousu tapahtui länsimaisessa yhteiskunnassa toisen maailmansodan jälkeen, 1950-luvulla. Elokuvan *Rock around the clock* ensi-ilta Helsingissä vuonna 1956 aloitti nuorisokulttuurin läpimurron. Elokuva toi mukanaan uudenlaista musiikkia ja nuorten hulinointia, mikä aiheutti suurta huomiota ja uteliaisuutta niin nuorissa kuin

heidän vanhemmissaankin. Suomessa alkoi keskustelu uudesta nuorisosta. Uusi musiikki ja amerikkalaiset elokuvat tavoittivat ensimmäisenä nuorison. Musiikista ja elokuvista löydettiin uusia ideoita pukeutumiseen ja tyyliin. Juuri 50-lukua onkin pietty nuorisokulttuurin syntymäaikana. (Kaarninen 2006, 9-12.) Nuorille tuli oma musiikki, sekä omat idolit elokuvista ja iskelmätähdistä. Jäätelöbaareista tuli suosittuja nuorten paikkoja ja Coca-Cola nousi suosioon. (emt, 14–17.)

Elokuvien innostamana tytöt ja pojat perustivat elokuvakerhoja. Suomalaisten tyttöjen idoliksi nousi Sabrina- elokuvan myötä Audrey Hepburn. Sabrinan tyyliä, johon kuului kellohameet, ballerinatossut, leveät patellavyöt ja lyhyt otsatukka, alkoikin näkyä katukuvassa. Vaikka vaatteita oli niukasti, nuorison pukeutuminen alkoi erottua omaksi tyylikseen. (Kaarninen 2006, 14–26.) Nuorisomuoti syntyi kadulla. Se oli kantaa ottavaa, hetkellistä ja kaupallista. Nuorisomudissa yhdistyivät vaatteet, elämäntyyli ja musiikki. 1950-luvulla tyttöjen muoti-ilmiöitä olivat esimerkiksi huivi, joka voitiin sitoa Audrey Hepburnin tapaan, sekä luonnonkuitua ja tekonahkaa yhdistävät neuleet. Varsinainen nuorisomuoti ilmiönä syntyi kuitenkin vasta 1960-luvulla. (Huokuna 2006, 85, 86.) James Dean oli tyttöjen ja poikien suuri sankarihahmo. 1950-luvulla nuoriso alettiin ensimmäistä kertaa nähdä omana kuluttajaryhmänä, jolle suunnattiin oma musiikki, elokuvat ja pukeutuminen. Ja tämä alkoi näkyä myös mainonnassa. Farmareita alettiin valmistaa Suomessa 1950-luvun puolessa välissä, ja uusien muotihousujen nimeksi tulivat pian farkut. (Kaarninen 2006, 14–26.)

Suuret ikäluokat toivat esiin uudenlaisen sukupolven, jolla oli enemmän halua ja mahdollisuuksia kuluttamiseen ja sitä kautta rakentaa identiteettiään. Viihdeteknologian kehitys toi mukanaan transistoriradiot, jukeboksit, levysoittimet sekä singlet, jotka loivat uusia mahdollisuuksia vapaa-ajan viettoon. Elokuva oli tärkeä väline musiikin, pukeutumisen, kielen ja käyttäytymisen juurtumisessa Suomeen. Elokuvissa esiteltiin uutta nuorisokulttuuria, mikä sai huomiota ainakin Helsingissä. Rock vaikutti aluksi erityisesti tanssikulttuuriin. Vaikka rock kuohutti ja herätti uteliaisuutta, 1950- ja 1960-lukukin oli vielä iskelmän vuosikymmeniä. (Hänninen 2006a, 65–69.)

Vapaa-ajan hyödykkeiden kulutus nousi 1950-luvulta lähtien, kun Suomi alkoi sodan jälkeen vaurastua. Amerikkalainen, nuorille suunnattu populaarikulttuuri saapui Suo-

meen ja samalla saapuivat sarjakuvalehdet. Lähes täysin ulkomaalaista materiaalia sisältävät sarjakuvalehdet alkoivat syrjäyttää kotimaisen viihdelukemisen. Sarjakuvan todellinen läpimurto tapahtui vuonna 1951, kun Aku Ankkaa alettiin julkaista. (Hänninen 2006b, 119–123.) Myös nuorison liikkuvuus lisääntyi rautateiden, polkupyörän ja linja-auton myötä, minkä myötä heidän elinpiirinsä laajeni. (Bergholm 2006, 147, 151, 157.)

3.6 Tytöt kuvassa

Tytöille ja naisille asetetut odotukset ovat yhteiskunnassamme aina olleet miesten asettamia. Läntisessä yhteiskunnassa nainen määritellään ennen kaikkea seksuaalisuuden kautta, mutta myös kodin ja äitiyden kautta. Naisen aseman vahvistuessa yhteiskunnassa ja työelämässä naiset ovat halunneet itse osallistua itsensä määrittelyyn. (Immonen 1990, 8.)

Tyttö on myönteinen sana, jota käytetään mielellään. Tyttönä voidaan pitää niin sylivaavaa, koulutyttöä kuin nuorta neitoakin. Nykyään tyttö-sanaa käytetään myös tyttöien ohittaneistakin, ja jopa vanhukset voivat kutsua itseään tytöiksi. Tyttö-nimitys on yleensä myös naimattomuuden merkki. Siihen asti ollaan tyttöjä kunnes mennään naimisiin. Tarkemmin määriteltynä tyttö tarkoittaa naispuolista henkilöä, joka ei ole vielä saavuttanut sukukypsyyttä. (Aromaa 1990, 91–94.) Tyttöikä on väliaikaista, sillä jokainen tyttö kasvaa naiseksi. Lähes kaikissa kulttuureissa tyttöjen oletetaan menevän naimisiin ja useimmille tytöille tämä onkin haaveena. Aina löytyy kuitenkin myös niitä, jotka eivät halua kasvaa työstä naiseksi. Ikuisen tyttöyden saavuttamiseksi apuna ovat olleet luostarit, itsemurhat ja nykypäivänä sairaalloisen laihtumisen tavoittelu. (Aromaa 1990, 116–121.)

Vanha suomalainen sanonta sanoo: tyttö syntyi, tyhjä syntyi, mikä tarkoittaa sitä, että työstä ei yleensä odotettu talon pitäjää vaan hänet nähtiin myötäjäisten viejänä. Vielä pitkälle 1900-lukua nuoren tytön sekä pojan tulevaisuuden mahdollisuudet olivat täysin sidoksissa siihen, mihin yhteisöön oli sattunut syntymään. Elämänura, puoliso ja asuinpaikka oli ennalta määrätty. Omat haaveet harvemmin toteutuivat, varsinkaan

tyttöillä. 1900-luvulla naiset alkoivat vallata tilaa työmarkkinoilla, koulutuksessa ja yhteisissä asioissa. Eri kulttuureissa ja eri aikakausina tyttöjä on ohjeistettu maailmaan eri tavoin. (Aromaa 1990, 91–94.) Vapauden ja itsemääräämisoikeuden puute on ollut yksi suurimmista tyttöinä olemisen ongelmista. Avioliitosta tulikin monelle pakotie kodin kahleista esimerkiksi 60- ja 70-luvuilla. Nykypäivänä avioliitto ei enää merkitse samalla tavalla taitekohtaa elämässä, vaan suurempana taitekohtana voi olla esimerkiksi opiskelemaan lähteminen. (Aromaa 1990, 127, 130.)

Tyttöikään liittyy myös ystävyysuhteet ja tyttöjen omat jutut. Eri kulttuureissa onkin ollut erilaisia ryhmiä ja juhlia tytöille. Pienet tyttöjen sisäpiiriryhmät ja ystävyysuhteet edustavat pitkää tyttökulttuurin traditiota, joka elää edelleen. Nykypäivänä tyttöjen ystävyysuhteita pidetään yllä oman kodin rauhassa, mistä onkin alettu käyttää termiä tyttöjenhuonekulttuuri. Tämän tyttöjenhuonekulttuurin väitetään olevan edelleen tärkein osa tyttöjen omaa maailmaa. Huoneen sisällä tytöt voivat vapaasti puhua vakavia, hullutella ja uskoutua toisilleen salassa muilta. Monilla tytöillä on myös unelmi- en ja fantasioiden maailma, jonka he haluavat pitää muilta salassa. Tässä mielikuvitusmaailmassa voi vapaasti seikkailla eri rooleissa ja tilanteissa. (Aromaa 1990, 132–137.)

1800-luvun tyttöihanne oli viaton ja maailman pahuudesta tietämätön. Naisten itsenäistymisen ja yksilöllistymisprosessin alkaessa ensimmäisenä tytöille ja pojille samoja oikeuksia vaadittiin koulutuksessa. Tytöt alkoivat suorittaa ylioppilastutkintoja ja opiskella yliopistoissa. Koulutuksen avulla keski- ja yläluokan tytöille avautui mahdollisuuksia työskentelyyn kodin ulkopuolella, mikä mahdollisti riippumattoman naimattoman naisen elämän. 1800-luvun perinteisen tyttöihanteen rinnalle astui radikaalimpi tyttötyyppi. 1900-luvun alussa koulut eivät enää valinneet oppilaitaan suoraan säädyn mukaan, ja kouluun pääsystä tuli joka tytön unelma. Silti tyttöjen koulutus jäi usein vielä haaveeksi tai katkesi kansakouluun. Kaupunkiin lähtö tarjosi köyhemmillekin tytöille vaihtoehdon itsenäisempään elämään. (Aromaa 1990, 160–165; Korppi-Tommola 2001, 14–15.)

1900-luvulla yhteiskunta alkoi sallia erilaisia tyttöjä jolloin myös tyttöihanteet ja -mallit uusiutuivat. Silti monet tytöt edelleen tyytyivät ulkopuolelta tuleviin elämänratkaisui-

hin. Ensimmäinen maailmansota tarjosi monille tytöille mahdollisuuden työhön ja riippumattomuuteen. Sodan jälkeen monet naiset jäivät työpaikoilleen ja naiset saivat myös monessa maassa äänioikeuden. Tytöt uudistuivat myös ulkoisesti. Uuden tytön merkkejä olivat lyhyt hame, savukkeiden poltto, meikatut kasvot, charleston-tanssi, jazz-musiikki ja polkkatukka. Erityisesti hiustenleikkuu oli suuri symbolinen teko, joka aiheutti julkista keskustelua. (Aromaa 1990, 177, 180–184)

Sodan jälkeinen 1950-luku tarjosi tytöille paljon uutta. 1950-lukua pidetään nuorisokulttuurin syntyaikana, vaikka nuoret ovat jo ennen sitä pyrkineet luomaan omia ryhmiä. Nuorisokulttuurien sisällä tyttöjen paikaksi muotoutui raggariheilan paikka moottoripyörän takapenkillä tai eturivin paikka lavaidolin ihailijajoukossa. 1950-luvun nuorisoryhmät olivat maskuliinisia, jossa tytöillä oli lähinnä passiivinen rooli. 1970-luvulla punkkaritytöt toivat esiin tyttöjen omaa kapinaa sekä alisteisen tyttöroolin rikkomista. Useimmat tytöt kuitenkin toteuttivat omaa kulttuuriaan edelleen koti- ja ystäväpiirissä ennemmin kuin katujengeissä, piirit vain muuttuivat pikku hiljaa suuremmiksi. Rock-kulttuurissa tytöt ovat olleet suuria kuluttajia ja faneja. Vaikka tytöt ovatkin valloittaneet poikien alueita, kuuluvat he silti osaksi feminiiniseen maailmaan. Edelleenkin tytöt mieltävät maailmaansa enemmän ihmissuhteiden ja ympäristön odotusten kautta kuin pojat, sekä tarkkailevat enemmän omaa kehoaan ja ulkonäköään. (Aromaa 1990, 192, 194–196.)

3.7 Tyttötutkimus

1980-luvun alussa tyttötutkimus muotoutui omaksi nimetyksi erityisalakseen. Lähteenmaa kuvaa tyttötutkimusta kulttuuristen käytäntöjen tutkimuksena, jossa nojautaan teoreettisesti niin naistutkimuksen kuin nuorisotutkimuksenkin traditioihin ja luodaan kokonaan uusia tulkintoja. Kysymys tyttöjen omasta kulttuurista nousi 1970-luvun lopulla Birminghamin koulukunnan naispuolisten tutkijoiden parissa. Birminghamilaista tutkimusta seurasi pohjoismainen tyttötutkimus. Alkuvaiheessa feministisen liikkeen kulloisetkin virtaukset heijastuivat tyttötutkimukseen hyvinkin suoraan. Myöhemmin 90-luvun vaihteessa pohjoismaisessa tyttötutkimuksessa esitettiin hyvin niitä ristiriitaisia paineita ja vaatimuksia, joiden välissä ainakin pohjoismainen

tyttö tyypillisesti elää. Suomalainen tyttötutkimus alkoi 1980-luvun lopulla. Se pyrki kehittelemään uusia näkökulmia englantilaisen ja pohjoismaisen tutkimuksen rinnalle. (Lähteenmaa 2000, 25–26.)

4 MITÄ TARINAA TIINAT KERTOVAT?

4.1 Nouseeko tyttökuva arvoista ja ihanteista?

Tutkimukseni tarkoituksena on selvittää minkälaisen kuvan Anni Polvan Tiina-kirjat antavat 1950-luvun tytöstä. Tutkimuksessani tarkastelen minkälaisena kirjat kuvaavat tyttöjä ja tytön asemaa perheessä ja yhteiskunnassa. Millaisia arvoja ja ihanteita sen ajan tytöt ovat kirjojen kautta voineet omaksua?

4.2 Tarinoita Tiinoista ja Taunoista

Tutkimustani varten luin Tiina- sarjan 1950- ja 1960-luvuilla kirjoitetut kirjat, joita oli yhteensä 14 kappaletta. Lukiessani keskityin kirjaamaan ylös niitä kohtia joissa kuvattiin jollain lailla tyttöyttä tai tytön rooliin liittyviä asioita, sekä pyrin löytämään vastapareja esimerkiksi vertauksia tytöistä ja pojista. Lisäksi kiinnitin huomiota siihen millaisia arvoja ja ihanteita kirjasta voi löytää. Poimin tekstistä myös yleisiä sen ajan ilmiöitä sekä viittauksia yhteiskunnallisiin tapahtumiin, sillä uskon että nämä ovat sidoksissa esimerkiksi arvoihin ja vaikuttavat sitä kautta myös tyttökuvaan. Näiden avulla pyrin selvittämään Tiina-kirjojen tavan puhua tyttöydestä.

Aloitin aineiston tutkimisen Teemoittelemalla muistiinpanoni aihepiirien mukaan ja karsimalla turhia pois, sekä yhdistelemällä samaa tarkoittavia asioita. Tyttöyteen ja tytön rooliin liittyviä kohtia löytyi kirjoista paljon, lisäksi huomasin kirjojen sisältävän hyvin paljon kuvausta 1950-luvun arjesta ja elämästä. Kirjoissa toistuivat samat tee-

mat, jotka nousivat esiin muistiinpanoja yhdisteltäessä. Tämän avulla pystyin hahmottamaan tekstistä esiin nousevia diskursseja.

5 KIRJAT KERTOJANA

5.1 Tiina suomalaisen tyttökirjallisuuden edustajana

Tutkimukseni tarkoituksena oli selvittää tyttökirjojen välittämää tyttökuva. Halusin keskittyä tutkimuksessani juuri suomalaiseen tyttökuvaan, minkä vuoksi valitsin aineistokseni suomalaista tyttökirjallisuutta. Valitsin tutkimusaineistokseni Anni Polvan Tiina-sarjan, sillä Tiina-kirjat edustavat hyvin suomalaista tyttökirjallisuutta. Tiina-kirjat nousivat lukijoidensa suosioon heti 1950-luvulla ja ovat siitä lähtien kulkeneet äidiltä tyttärelle tämän päivän tytöille saakka. Kirja-sarja tarjoaa yhtenäisemmän kokonaisuuden tutkimusaineistona, kuin esimerkiksi kirjailijan yksittäiset teokset, siksi halusin aineistokseni juuri sarja-kirjan.

Tiina-sarja koostuu yhteensä 29 kirjasta, jotka on kirjoitettu neljällä eri vuosikymmenellä 1950-luvulta 1980-luvulle. Koko kirjasarja aineistona olisi ollut tutkimukselleni aivan liian laaja. Koska kirjan tapahtumat sijoittuvat 1950-luvulle ja 1960-luvun alkuun, valitsin aineistokseni 14 ensimmäistä kirjaa, jotka on kirjoitettu vuosien 1956-1969. Uskon että myöhemmissä kirjoissa voisi näkyä jo vaikutteita myös 1970- ja 1980-luvuista, joten rajasin ne tutkimukseni ulkopuolelle. Tutkimuksen edetessä huomasin että aineistoni jäi vieläkin melko suureksi ja diskurssianalyysin kannalta aineistoa olisi voinut rajata jopa vielä tarkemmin. Koska tyttökuvan muodostumiseen vaikuttavat myös ajan ihanteet, normit ja arvot, keskityn tutkimuksessani tarkastelemaan tyttökuva 1950-luvun kontekstissa.

5.2 Aineistona Tiina-sarja

Käytän tutkimusaineistostani nimitystä kirjat. Kun puhun koko kirjasarjasta yleensä, käytän siitä nimitystä Tiina-sarja. Diskurssianalyysia havainnollistan Tiina-kirjoista poimittujen suorien lainausten kautta. Kaikki aineistona käyttämäni kirjat näkyvät lähdeluettelossa tutkimusaineistolistassa. Listan kirjat ovat alkuperäisessä julkaisujärjestyksessä.

Tyttöyttä käsitteleviä aiheita löytyi kirjoista paljon. Varsinkin sarjan ensimmäisissä kirjoissa Tiinan luonnetta kuvattiin hyvin tarkkaan ja Tiinaa vertaillaan usein myös pihapiirin muihin tyttöihin. Kirjoissa tyttöyttä tarkastellaan tyttöjen ihanteiden näkökulmasta, äidin ja muiden aikuisten odotuksina sekä vastakkaisen sukupuolen mielihiteitten kautta. Samat aiheet nostettiin esiin useasti, mikä vahvisti niiden antamaa käsitystä. Myöhemmissä kirjoissa ajoittain muistutettiin aiemmin esitettyjä luonteenpiirteitä, mielipiteitä ja asenteita. Kirjoissa oli selvästi havaittavissa tiettyjä teemoja, joita käsiteltiin. Esimerkiksi kirjassa Tiina epäilee Juhaa, puhutaan paljon tyttöjen ulkonäöstä ja kauneusihanteista, kun taas kirjassa Tiinalla on hyvä sydän, aiheena ovat lähimmäisen auttaminen ja yhteisöllisyys.

6 ROHKEUTTA, ODOTUKSIA JA PRINSESSAHAAVEITA

Aineistosta nousi esiin viisi keskeisintä diskurssia. Tyttökuva rakentui myös diskurssianalyysille tyypillisten vastaparien kautta, kun esimerkiksi tyttöjä verrattiin poikiin, sekä Tiinaa verrattiin muihin kirjan tyttöihin. Merkittävimmät diskurssit olivat rohkeuden diskurssi, oikeudenmukaisuuden diskurssi, ulkonäön diskurssi sekä kunnollisen tytön diskurssi.

Rohkeuden diskurssissa oli havaittavissa selvää jakoa poikien ja tyttöjen välillä. Kirjoissa tytöt ja pojat määriteltiin erilaisiksi taidoissa, luonteenpiirteissä, mielenkiinnon-

kohteissa sekä rohkeudessa. Sama erottelu näkyy niin lasten keskusteluissa kun vanhempien mielipiteissäkin.

Rehellisyys ja omatunto näkyvät osana lähes jokaista kirjaa. Näistä rakensin oikeudenmukaisuuden diskurssin. Tiinan seikkailuissa vastakkain asettuvat usein heikkomman puolustaminen ja kunnan tytön odotuksen. Tiina on myös hyväsydäminen ja aina valmis auttamaan muita. Auttaminen ja omatunto kulkevat monessakin kohtaa rinnakkain sillä Tiinan omatunto ohjaa häntä auttamaan.

Ulkonäön diskurssissa vastakkain asettuvat tyttöjen pukeutuminen, heidän ulkonäköön liittyvät ihanteensa sekä äitien ja poikien odotukset. Esille nousevat myös 1950-luvun muoti ja ihanteet.

Kunnollisen tytön diskurssi erittelee kauniita tapoja sekä ominaisuuksia joita hyväksi vaimoksi tulemine edellyttää. Diskurssissa näkyvät äitien odotukset tyttäriään kohtaan sekä 1950-luvun arvomaailmaa. Kunnollisen tytön diskurssi tulee kirjoissa esiin lähinnä Tiinan ja muiden tyttöjen puutteiden kautta sekä ympäristön odotuksina.

6.1 Tytöt pystyvät siihen mihin pojatkin, ja enempäänkin

Tiina- sarjan ensimmäisessä kirja alkaa kun Tiina saapuu uuteen kotitaloon ja tekee vaikutuksen pihan lapsiin rohkeudellaan. Uhkarohkealla tempulla Tiina haluaa päästä heti uusien ystäviensä suosioon. Jo ensimmäiset sivut kuvaavat Tiinaa reippaana ja rohkeana tyttönä.

Komea pudotus, eikö ollutkin? Olivat hänen ensimmäiset sanansa. Huomasi heti, että hän uskoi lunastaneensa uhkarohkealla teollaan pääsyn yhteiseen toveripiiriin. (Polva 2002, 6.)

Vastaanotto ei näyttänyt lupaavalta. Elvin kasvoista tosin paiston avoin ihailu, mutta hän oli liian arka aloittaakseen keskustelun. Laskea nyt istuvillaan alas korkean kuorman päältä, vaikka oli tyttö, se oli jotakin se. (Polva 2002, 6.)

Tiinan poikamaiset piirteet aiheuttavat äidissä jatkuvaa huolta, mutta talon muilta tyköiltä Tiinan rohkeus saa ihailua. Rämäpäiselle Tiinalle kontrastia antavat Tiinan pa-

ras ystävä Juha, joka on perinteisen poikamainen ja rohkea joukon johtaja, sekä perinteisempää tyttökuva edustavat hienohelmainen Leila sekä arka ja ujo Elvi. Juha kuvataan kirjoissa perinteisenä poikana, joka uskaltaa laskea jyrkkiä mäkiä, tappelee, pelaa jääkiekkoa eikä pelkää mitään. Leila taas edustaa hienohelmaista tyttöä, joka näyttää sievältä ja osaa käyttäytyä hyvin. Elvi on muita paljon ujompi, tottelevainen ja hyväsydäminen. Juhan ja tyttöjen kuvauksissa asetetaan vastakkain poikamaiset ja tyttömäiset piirteet. Tiinalta löytyy näitä molempia.

Tiina joutuu usein Juhan sekä Velin väheksynnän kohteeksi, kun pojat eivät usko tyttöjen pysyvän mihinkään. Tiina haluaa näyttää pysyvänsä vähintään samaan kuin pojatkin. Tiina osoittaakin päihittävänsä pojat niin kilpajuoksussa, hiihdossa, mäen laskussa kuin tappelussa.

- Eivät tytöt sellaiseen pysty. Heillä on liian lyhyt muisti. Se vaatii miestä.
- Mutta minäpä pystyn, Tiina kivahti vastaan.
- Kyllä tytöt siihen pystyvät mihin pojatkin, ja enempäänkin.

Tiina oli saanut puolustaa oikeuksiaan henkeen ja vereen asti velipoikaa vastaan, joka jokaisessa sopivassa tilanteessa tähdensi, että hän oli vain tyttö eikä sen takia kelvannut mihinkään, ei osannut mitään eikä uskaltanut mitään. Hänetä nousivat hiukset kiukusta pystyyn joka kerta kun joku uskalsi verrata tyttöjä poikiin ja epäillä heidän kykyjään. (Polva 2002, 16.)

Tiina tekeekin useamman kerran Juhaan vaikutuksen rohkeudellaan.

Juha ei ollut uskoa silmiään, kun Tiina käänsi sanaa sanomatta suksensa ja asettui hänen rinnalleen. Voittavansa hän tiesi varmasti, mutta jo se, että joku tyttölapsi uskaltautui yrittämään hänen kanssaan, oli kunnioitettava voimannäyte. (Polva 2002, 53.)

Kun puhutaan Tiinan rohkeudesta, muistetaan aina mainita hänen olevan epätavallisen rohkea, tytöksi. Pojille tämä rohkeus on siis aivan normaalia, mutta tyttö tekee siitä erikoista. Tämä näkemys korostaa juuri sukupuolten välisiä eroja ja oletuksia.

Tiinan äiti ei pidä Tiinan poikamaisuutta hyvänä piirteenä.

Voi, varjelkoon sinun kanssasi! Millainen tyttö sinä oikein olet! Poika sinusta olisi pitänyt tulla. Mitä nämä uudet naapuritkin ajattelevat sinusta.. (Polva 2002, 21.)

Fyysinen tappeleminen nähdään poikien harrastuksena, mikä ei sovi tyttölapsille. Kaikenlainen painiminen ja tappeleminen leikkimielellä ja tosissaan sopii poikien luonteeseen. Tytöille ominaisempaa oli välien selvittely sanallisin keinoin. Tiinan äiti oli huolissaan myös siitä minkälaisen kuvan tappeleva tyttö itsestään antaa muulle naapurustolle.

Rohkeutensa ja suorasanaisuutensa Tiina osoittaa kirjassa Tiina aloittaa oppikoulun, kun hän rohkeasti nousee vastustamaan koulun virsiäänestyksen epärealua tulosta. (Polva 1988, 36–39.) Luokkatovereiden ihastelut osoittavat Tiinan käytöksen olleen epätavallisen rohkeaa ja osa piti Tiinan käytöstä jopa hävyttömänä. Opettajan mielihäpe Tiinan mielen ilmauksesta jää epäselväksi, mutta ainakaan se ei aiheuta torumista.

Tiina itse kokee selvästi tyttönä elämisen raskaaksi ja tylsäksi ja toivoo välillä olevansa poika. Kirjeessään Juhalle hän kirjoittaa:

Juha hei! Se on sitten kauheaa, kun minä en ole poika. Me tytöt emme saa tehdä yhtään mitään. Meille on kaikki sopimatonta. perhe määräsi että minä en saa tulla enää raunioille. (Polva 1988, 78.)

Tiina ihailee poikien vapauksia ja erityisesti Juhaa, jonka vanhemmat eivät ole turhan tarkkoja pojan menemisistä. Tiina yhdistää kovan kurinsa tyttöyteensä, vaikka osa siitä onkin varmasti vain äidin kurinalaista kasvatustäkemystä.

6.2 Avuton eläin tai avuton ihminen, se oli hänestä aivan sama asia.

Tiinan hyvä sydän näkyy siinä, että hän on aina valmiina puolustamaan heikompiaan. Kirjoissa Tiina asettuu puolustamaan niin apteekkarin koiraa, vanhaa mummoa, avutonta kissaa kuin yksinäistä luokkatoveriaankin, usein saattaen itsensä sen takia vaikeuksiin. Isä oli opettanut Tiinalle että heikompien kiusaaminen on raukkamaisuutta ja todistaa pelkurimaista luonnetta. Isä puolustikin Tiinaa aina, kun tämä joutui pinneeseen hyvän asian puolesta, sillä tarkoitushan oli pelkästään hyvä.

Näky oli Tiinalle liikaa. Avuton eläin tai avuton ihminen, se oli hänestä aivan sama asia. Isä oli sanonut, että oli raukkamaista tehdä pahaa pienemmilleen ja että se, joka antoi toisten tehdä sellaista, yrittämättä apuun, oli myöskin raukka. Sillä hetkellä hän unohti pelkonsa ja mahdollisen selkäsaunan ja lähti juosten mäelle. (Polva 2002, 105.)

Tiinan omatunto kuvaillaan kirjoissa erityisen tarkaksi. Omatunto kolkuttelee Tiinaa kun hän on aikeissa tehdä jotain luvatonta ja saa hänet usein muuttamaan mielensä, sillä omaatuntoa on vaikea hiljentää. Omatunto myös rankaisee Tiinaa usein vanhempien puolesta.

Ei hänellä hauskaa olisikaan, kyllä hän sen tiesi. Omatunto ei antaisi hänelle pahaakaan rauhaa, vaan pyörittäisi samaa levyä aamusta iltaan ja yötkin vielä, ettei hän saisi edes nukkua. Se oli sellainen silmälläpitäjä, että sitä pakoon ei päässyt millään. (Polva 1987c, 34.)

Omantunnon avulla Tiina erottaa oikean ja väärän ja osaa toimia sen mukaan. Omatunto ohjaa Tiinan toimintaa. Tiinan tarinat omasta tunnosta muistuttavat siitä, että jos omatunto on kohdallaan pahat teot piinaavat omaa mieltä vaikka niistä ei kukaan muu tietäisikään. Tämän kautta kirjoissa viestitään rehellisyyden merkitystä ja omantunnon arvoa. Tiinan tarinoista välittyy lukijalle viesti että hyvänkin ihmisen omatunto voi välillä innostuksen keskellä unohtua. Tiinan isä on opettanut Tiinalle paljon oikeudenmukaisuudesta. Isän opit toisen auttamisesta, rehellisyydestä, omastatunnosta ja lupausten pitämisestä kulkevat teksteissä aina Tiinan mukana.

Tuulenpuuska lehahti yli portaiden, ja sen mukana Tiina kuuli isän äänen.
– Hyvä antaa vähästäkin, paha ei paljostakaan. Hän vilkaisi yllättyneenä ympärilleen. Isän ääni se ei ollut, mutta mistä se oli kuulunut. (Polva 1989b, 114.)

Aikuisten asettama tyttöihanne kuvattiin kirjoissa kiltiksi ja tottelevaiseksi. Vaikka Tiinaa voidaan kirjojen perusteella pitää melko tottelevaisena ja kilttinä tyttönä, vaativat aikuiset häneltä vielä suurempaa kurinalaisuutta.

Rouva ei vilkaissutkaan kukkiin eikä ollut näkevinäänkään anteeksipyytävää katsetta. Hänen kasvonsa olivat jyrkät. – Missä sinä olit ja minkä näköinen sinä taas olet. Ensimmäinen asia jonka minä sinulta vaadin, on tottelevaisuus. Katso käsiäsi ja katso hamettasi. (Polva 1989b, 119.)

Tiinan kuvataan kirjoissa pyrkivän aina äärimmäiseen rehellisyyteen, vaikka monessa tilanteessa rehellisyys saa hänet hankaliin tilanteisiin tai ankariin moitteisiin. Kirjoissa

rehellisyyttä eivät niinkään painota vanhemmat, vaan Tiina itse. Rehellisyys on kirjoissa enemmänkin tavoittelemisen arvoinen hyve, kuin valmis luonteenpiirre.

Hänen mielestään ihmisen hienoin ominaisuus oli rehellisyys ja siihen hän itsekin utterasti pyrki. Milloinkaan hän ei salaillut pahoja tekojaan, ja aina kun suuttumuksentussahdus oli ohitse, hän alkoi pohtia, oliko hän ollut oikeassa suuttuessaan. (Polva 1988, 82.)

6.3 Ollaan olevinamme prinsessoja.

1950-luku ja sen ajan ulkonäköihanteet tulevat esiin ulkonäön diskurssissa. Pukeutuminen kuvataan vielä melko vanhanaikaiseksi, tyttöjen arkipukeutumiseen kuuluvat esimerkiksi hameet ja sukkanauhat. Koska rahasta on pulaa, monikäyttöisyys ja kestävyys ovat pukeutumisen pääpilareita. Kirjassa Tiina seikkailee Tiina saa ensimmäiset farkkunsaa.

Polkkatukka edustaa kirjoissa uutta ja modernimpaa tyttötyyliä, millaisesta Tiina myös unelmoi. Tiina häpeää omaa pitkää hevosenharjaansa, josta Veli ja muut häntä pilkkaavat, mutta vanhemmat pitävät Tiinan tukkaa kauniina ja persoonallisena.

– Taidat olla oikein hevoselle sukua, koska sinulla on samanlainen harjakin. Nyt saat opiksesi. Tiinan tukka valui tuuheana ja taipuisana alas hartioille. Hän oli useasti pyytänyt, että saisi leikata tukkansa samanlaiseksi kuin muillakin tytöillä oli, mutta vanhemmat eivät olleet suostuneet. Isän mielestä se oli kaunis sellaisenaan ja äiti oli sanonut, että hänen mielestään oli mukavaa, ettei tyttö ollut aivan samanlainen kuin kaikki toiset. Tiina olisi omasta puolestaan halunnut olla juuri samanlainen kaikkien muiden kanssa. (Polva 2002, 107.)

Myöhemmin Tiina leikkaakin itselleen polkkatukan hetken mielijohteesta. Ulkonäön diskurssissa polkkatukka edustaa ainoaa selkeästi aikaansa sidonnaista tyttöyden ihannetta.

Myös kirjassa Tiina aloittaa oppikoulun tulee esille ulkonäön merkitys ja se, että Tiina haluaa näyttää samalta kuin muutkin tytöt. Aluksi Tiina pitää kumisaappaista, joiden kanssa voi roiskutella lätäköissä, mutta kun ystävät Hilda ja Iisa vakuuttavat, että kukaan ei pidä enää kumisaappaita, haluaa Tiinakin nahkaiset saapikkaat. Kotonsa Tiinan äiti ei näe tarvetta saapikkaille.

– Ne maksavat monia kymmeniä markkoja ja se on minun mielestäni liikaa. Meidän ei kannata maksaa muodista. (Polva 1988, 92.)

Mutta kun isä ja jopa Veli ovat sitä mieltä että Tiinan täytyy saada saapikkaansa, antaa äitikin periksi. Tiinan koulukiusatuksi joutuminen saappaiden takia osoittaa ulkonäköasioiden olevan tärkeitä nuorille tytöille.

Juhan ja Tiinan isän mielipiteet ulkonäöstä edustavat kirjoissa vastakkaisensukupuolen näkökulmaa. Juha ei pidä hienostelevista tytöistä, joille vaatteet ovat tärkeitä. Hän arvostaa enemmän erilaisia taitoja ja reippautta.

– Sinua nyt ei ota kukaan mukaan, Juha tuhahti, ethän sinä osaa edes kahvia keittää. Tulisit sinne korkokengissä ja rusetti hameessa ja sinua saisi kantaa kuin pikkuvauvaa. (Polva 1987c, 25.)

Äidin ihanne tytön ulkonäöstä kiteytyy siisteyteen ja puhtauteen. Äiti toruu Tiinaa monesti rikkoontuneista ja likaisista vaatteista sekä epäsiististä ulkonäöstä.

– Haljennut huuli ja melkein uusi hame nyrkkkitappelussa jonkun pojankoltiaisen kanssa. On siinä minulla tytär! (Polva 2002, 22.)

Tyttöjen omat ihanteet taas liittyvät enemmän laihuuteen, hienoihin vaatteisiin ja misseihin. Tytöt ihannoivat varakkaita rouvia jotka pukeutuvat hienoihin leninkeihin sekä laihoja missejä joita kaikki kadehtivat. Jokainen tyttö toivoisi olevansa niin kaunis, että saisi osakseen ihastelua ja kadehdintaa.

Ensimmäisessä kirjassa Elvi tulee hakemaan Tiinaa elokuvaan kaunis pyhäpuku päällään, myös Tiina päättää lupaa kysymättä laittaa päälle parhaan mekkonsa.

Siinä oli vekattu hame, hopeanvärinen pitsikaulus ja kimaltelevat napit selässä. Se yllä Tiina tunsu itsensä prinsessaksi. – Voi, kuinka hieno sinä olet! Elvi löi käntensä ihastuneena yhteen. – Me olemme nyt molemmat hienoja. Tiina otti kiinni hameensa liepeestä, nosti sen vaakatasoon ja pyörähti ympäri. – Ollaan olevinamme prinsessoja. Mutta meidän on pidettävä napit auki, niin että toisetkin näkevät meidän pukumme, muuten niistä ei ole mitään hyötyä. (Polva 2002, 98.)

Vaikka Tiina kuvataan kirjoissa monesti poikamaiseksi rämöpääksi, löytyy hänestä myös perinteisiä tytön piirteitä. Muiden tyttöjen joukossa myös Tiina haaveilee prinsessana olosta ja haluaa näyttää nätille.

Myös kirjassa Tiina epäilee Juhaa, näkyy tyttöjen ihailu kauneutta ja ulkonäköä kohtaan. Kirjassa Tiina ja muut tytöt olivat selvästi ihastuneita tavatessaan Eevan hienon ja tyylikkään äidin.

 Tiina tarttui ojennettuun käteen, niiasi syvään ja huomasi ihmeekseen sentin pituiset kynnet, jotka oli maalattu aamutakin värisiksi. Niillä olisi voinut repiä vaikka silmät toisen päästä. nainen oli hieno, aivan kuin joku mannekiini, mutta äidiksi sitä ei voinut ajatella. Sen näköiselle ei voisi riidellä ruoasta, eikä se varmasti viitsinyt olla koskaan vihainenkaan. (Polva 1987b, 94.)

6.4 Naiseksi ei synnytä, naiseksi tullaan

Aikuisten mielipiteet tulevat esiin kunnollisen tytön diskurssissa. Erityisesti aikuisilla on oma näkemyksensä siitä millainen kunnollisen tytön pitäisi olla. Tämä näkemys poikkeaa paljonkin tyttöjen omasta mielipiteestä. Aikuisten käsitys perustuu kauniisiin käytöstapoihin sekä niihin ominaisuuksiin joiden avulla nuoresta työstä kasvaa hyvä äiti ja vaimo.

Kirjassa Tiinalla on hyvä sydän, Tiina lähtee kesälomalle maalle pitämään seuraa vanhalle, yksinäiselle rouvalle. Rouva haluaa koulia Tiinasta sivistyneen ihmisen ja opettaa hänelle hyviä käytöstapoja.

 – Sinun on opittava Jumalan pelkoa ja hyvää käytöstä, jota sinulla, lapsi rukka, ei näy olevankaan. katsohan ihmisen on oltava velvollisuudentuntoinen jos haluaa menestyä elämässä, hänen on oltava avulias ja autettava heikompiosaisia kykynsä mukaan (Polva 1989b, 113.)

Kunnollisella työllä tulee siis olla kauniit käytöstavat. Puhtaus nähdään myös kunnollisen tytön ominaisuutena. Tiinan äiti arvostaa puhtautta erityisesti, mutta myös muut odottavat tytön olevan siisti ja puhdas. Tiinan äiti pitää siisteyttä tärkeänä, sillä hänen mukaansa vaikka ei ole varaa uutuuksiin ja hienouksiin, aina voi kuitenkin olla puhdas.

– Millaiset sinun jalkasi ovat, hyvänen aika. Ja sinun kätesi. Nehän ovat aivan mustat. Kaikkein ensimmäiseksi sinun on mentävä pesemään itsesi, ja sitten katsot onko sinulla mitään päälle pantavaa. Tästä lähtien sinä peset itsesi päästä varpasiin joka päivä, se on sivistyneen ihmisen velvollisuus. Sivistyneen ihmisen velvollisuudet eivät miellyttäneet Tiinaa alkuunkaan. Äidille riitti sentään perusteellinen kasvojenpesu. (Polva1989b, 113.)

Kauniissa käytöstavoissa äiti ojentaa tytärtään yhtenäin:

”Suun venyttely on ruma tapa!”

”Ei saa puhua ruoka suussa!”

”Nuoren tytön on syötävä rauhallisesti ja sievästi” (Polva 2002, 24–25.)

Tiina yrittää selvittää näistä parhaansa mukaan. Vaikka äidin neuvot ovatkin hyvien tapojen mukaisia, kuulostavat ne silti hieman vanhahtaville, etenkin kun ne kohdistuvat erityisesti tyttölapsiin.

Tyttönä ympäristö asettaa Tiinalle tiettyjä odotuksia. Kirjojen avulla voidaan rakentaa tietynlainen mielikuva siitä millainen on kunnollinen tyttö. Äidin odotukset tyttärestään ovat korkealla, ja hän joutuukin kerta toisensa jälkeen pettymään kun Tiina käyttäytyy kaikkea muuta kuin tyttömäisesti. Vaikka Tiina ei näitä kaikkia kriteereitä täyttäkään, toteaa Juha pitävänsä Tiinasta juuri siksi, koska Tiina on aina Tiina.

6.5 Yhteenveto diskursseista

Tiina-kirjoista löytyi paljon tyttöydestä kertovia diskursseja, joista päällimmäiseksi nousivat kuitenkin rohkeuden diskurssi, oikeudenmukaisuuden diskurssi, ulkonäön diskurssi, sekä kunnan tytön diskurssi. Rohkeuden diskurssissa tyttöyttä käsiteltiin tyttöjen ja poikien vastakkain asettelun avulla, missä Tiina edustaa rajoja rikkovaa tyttökuva. Pojat edustavat kaikkea sitä mitä tytöt eivät ole. Pojat ovat rohkeita, taitavia, suorasanaisia ja tappelevia. Kun taas tytöt eivät uskalla sanoa mitä ajattelevat, jäävät poikia huonommaksi niin hiihdossa kuin muistia vaativissa tehtävissä, eivätkä uskalla hypätä korkealta tai tapella vastaan. Tiinan astuminen poikien reviirille aiheuttaa kirjan pojissa epäuskoa, mutta myös ihailua ja hyväksyntää. Muut tytöt suhtautuvat Tiinan rohkeuteen ihailen, mutta näkevät sen kuitenkin epätavallisena käytök-

senä tytölle. Tiinan äiti ei pidä Tiinan poikamaisesta käytöksestä, hänen mielestään tytön pitäisi käyttäytyä niin kuin kaikki muutkin tytöt.

Oikeudenmukaisuuden diskurssissa tuodaan esille tavoittelemisen arvoisia hyveitä. Tiinan kautta lukijalle välittyy viesti siitä, että kukaan ei ole täydellinen, mutta hyvä ihminen tavoittelee näitä hyveitä parhaansa mukaan. Tässä diskurssissa tulevat esiin ajan arvot ja ihanteet: Vanhempien kunnioittaminen, heikompien puolustaminen, rehellisyys ja tottelevaisuus.

Tyttöjen ulkonäköä ja ihanteita käsitellään ulkonäön diskurssissa. Ulkonäkö nähdään merkittäväksi tekijäksi tyttöjen maailmassa. On tärkeää olla samanlainen kuin muutkin tytöt. Tytöt ihannoivat hienoja ihmisiä ja unelmoivat kauniista vaatteista. Ulkonäön diskurssissa vanhaa aikaa edustavat hameet ja sukkanauhat, kun taas modernia kuvaa antavat polkkatukat ja farkut.

Kunnollisen tytön diskurssissa valmistellaan tyttöjä kohti naiseutta. Hyvät käytöstavat puhtaus ja tottelevaisuus ovat ihannetytön ominaisuuksia joilla pärjää pitkälle, ainakin aikuisten mielestä.

Rohkeuden diskurssissa rohkeus tulee esiin Tiinan erilaisuutena muihin tyttöihin verrattuna. Oikeudenmukaisuuden diskurssissa Tiina taas toimii esimerkkinä ihannetytöstä, johon jokaisen tytön tulisin pyrkiä: Hän on äärimmäisen rehellinen, auttavainen ja oikeudenmukainen. Vaikka Tiina rohkeuden diskurssissa esitettiin poikamaisena, ulkonäön diskurssi osoittaa, että kaiken rämöpäisyyden alla on kuitenkin perinteinen tyttö, joka haaveilee prinsessoista ja kauniista vaatteista. Kunnon tytön diskurssissa esiin tulevat äitien toiveet tyttäristään, joita esitellään lähinnä Tiinan puutteiden kautta. Rohkeuden diskurssi ja ulkonäön diskurssi edustavat siis tyttöyden eri ulottuvuuksia ja ovat asetelmassa vastakkain. Toisaalta taas rohkeuden diskurssi ja kunnollisen tytön diskurssi esittävät samanlaista tyttökuvaa eri näkökulmista. Rohkeuden diskurssissa tytöt nähdään sellaisena mitä Tiina ei ole. Tytöt eivät tappele, eivät uskalla sanoa vastaan, eivätkä puhu vieraille jos heitä ei puhutella. Tytöt eivät myöskään tee huimapäisiä temppuja tai pelaa jääkiekkoa. Kunnollisen tytön diskurssissa sama asia esitetään toiselta kantilta. Tytöt käyttäytyvät, nätisti, ovat rauhallisia, siistejä ja kohte-

liaita. Oikeudenmukaisuuden diskurssin sekä kunnollisen tytön diskurssin voisi sanoa edustavan vanhanajan tyttökuvaan kun taas rohkeuden ja ulkonäön diskurssit edustavat muuttuvaa ja modernimpaa tyttökuvaan.

7 VANHOILLA ARVOILLA KOHTI MODERNIMPAA TYTTÖKUVAA

Tutkimukseni tavoitteena oli selvittää Anni Polvan välittämää kuvaa 1950-luvun tytöistä, sekä tarkastella minkälaisena kirjat kuvaavat tyttöjen asemaa perheessä ja yhteiskunnassa. Tarkoituksena oli myös nostaa esille niitä arvoja ja ihanteita, joita tytöt ovat kirjojen kautta voineet omaksua.

7.1 Mistä on 50-luvun tytöt tehty?

Tiina-kirjoista välittyvä kuvan mukaan 1950-luvun ihannetytöllä oli korkea moraalit. Kirjoista nousevia arvoja olivat esimerkiksi rehellisyys, heikompien auttaminen, välittäminen ja oikeudenmukaisuus ja näitä arvoja kohti tyttöjen tuli parhaansa mukaan pyrkiä. Nämä arvot eivät mielestäni ole erityisemmin aikaan sidonnaisia vaan yleisiä suomalaisessa yhteiskunnassa arvostettuja arvoja. Kuitenkin sotien jälkeinen pulaaika on varmasti nostanut lähimmäisen rakkauden ja heikomman puolustamisen arvoa juuri 1950-luvulla.

Tiinan perhe edusti perinteistä suomalaista perhemallia, johon kuuluvat vanhemmat ja kaksi lasta, tyttö ja poika. Tiinan perheessä vallitsivat perinteiset sukupuoliroolit, jotka tulivat esiin esimerkiksi kotitöiden jaossa. Tiina auttoi äitiä keittiössä, kun taas Velin tehtävänä oli hakea puita. Tiina koki tytön roolinsa perheessä ajoittain rajoittavaksi. Myös äidin odotukset lapsiaan kohtaan olivat erilaiset. Tytöltä odotettiin hyvää käytöstä, siisteyttä ja rauhallisuutta. Perinteiset sukupuoliroolit näkyvät myös 1950-luvun yhteiskunnassa. Lasten keskusteluissa naiset ja tytöt kuvataan heiveröisinä, kauniina ja kodin hengettäerinä, kun taas miehet ja pojat ovat voimakkaita ja rohkeita.

Myös ulkopuolelta tulevat odotukset antavat tukea näille roolimalleille. 1950-luvun tytön malli näyttääkin muotoutuvan hyvin paljon juuri ulkoisten odotusten kautta. Vaikka naisten mahdollisuudet työmarkkinoilla alkoivatkin parantua 1950-luvulla, kirjoissa odotuksia tyttöjen tulevaisuudesta työmarkkinoilla ei esitetty. Sen sijaan tytöt itse haaveilivat lähinnä missin ammatista tai sihteerin töistä.

Tyttömäinen tyttö, jolla on hyvät käytöstavat nähtiin hyvänä vaimoaineksena, jonka tulevaisuus oli turvattu. 1950-luvulla avioliitolla oli vielä suuri merkitys. Avioliitto oli tähtäin, jota kohti jokaisen naisen tuli pyrkiä ja valmistautua. Avioliitto nähtiin tulevaisuuden turvana. Myöhemmin avioliiton merkitys on laskenut ja koulutus nähdään nyt tulevaisuuden kannalta tärkeämpänä. Vaatimattomasta taustasta huolimatta, hyvä avioliitto saattoi avata tytölle valoisan tulevaisuuden. Kädentaidot, ruuanlaittotaito sekä erilaisten kotitöiden osaaminen nähtiin hyvän vaimon ominaisuuksina, joiden harjoittelu olikin syytä aloittaa jo nuorena.

1950-luvun tytöt ihailivat iskelmätähtiä, haaveilivat kauneudesta ja halusivat näyttää samalta kuin kaikki muutkin. Idoleiden ihannoiti, haaveilu ja ulkonäköpaineet ovat varmasti aina kuuluneet nuoren tytön elämään jollain lailla, vaikka ihannoinnin kohteet, haaveet ja ulkonäköpaineet muuttuvatkin. Laihuus, kauneus sekä hienot vaatteet ja asusteet olivat tyttöjen ihanteita 1950-luvulla, ja ovat tänäkin päivänä. Voisi siis sanoa että tyttöjen omat ihanteet eivät ole merkittävästi muuttuneet. Kirjoissa näkyy 1950-luvun tyttökuva muutoksen alku ja kapinointi vanhoja ihanteita kohtaan. Näistä näkyviä esimerkkejä ovat esimerkiksi pitkän tukan tilalle muotiin noussut polkkatukka, joka siihen aikaan aiheutti paljon keskustelua ja paheksuntaa, sekä hameen tilalle nousseet naisten housut.

7.2 Modernia tyttökuva

Tyttökuva uudistuminen 1950-luvulla näkyy myös Tiina-kirjoissa. Perinteisten mallin rinnalle Anni Polva tarjoaa myös modernimpaa tyttökuva, jota Tiina kirjoissa edustaa. Lukija voi kirjoista poimia perinteisiä suomalaisia arvoja; Rehellisyyttä, oikeudenmukaisuutta ja lähimmäisen rakkautta. Lisäksi kirja tarjoaa kuvan perinteisestä

tyttökuvasta, joka kasvattaa perinteiseen naisen rooliin vaimona ja äitinä. Tämän kuvan rinnalle kirja rakentaa kuitenkin näkemyksen myös erilaisesta tytöstä. Tiina-kirjat välittävät viestiä siitä, että tytöt voivat olla samalla kertaa rohkeita ja naisellisia, he voivat haastaa pojat, mutta samalla vaalia vanhoja arvoja. Rohkeuden diskurssi ja ulkonäön diskurssi asettuvat toisiaan vastaan, mutta juuri Tiinan rooli osoittaa että modernissa tyttökuvasa ne eivät sulje toisiaan pois. Tiina rohkaisee tyttöjä olemaan rohkeita ja naisellisia. Anni Polva puhui siis jo 1950-luvulla siitä, mikä on toteutunut vasta viime vuosikymmeninä. Tämä moderni tyttökuva myötä tytöt ovat astuneet poikien reviirille monellakin alueella. Tytöt ovat haastaneet poikia niin urheilussa, kuin koulutusaloillakin. 1950-luvulla tällainen tyttö ei selvästikään ollut vielä hyväksyttävä, vaikka olikin olemassa. Kirjoista välttävän kuvan mukaan tytön ja pojan roolia ei saanut sekoittaa, ja Tiinan poikamainen käytös ikään kuin vei pois hänen tyttöyttänsä.

7.3 Tiina on aina Tiina

1950-luvun tytöillä on paljon yhteistä tämän päivän tyttöjen kanssa. Tämän päivän lukijalle Tiina muistuttaa vanhoista hyvistä perusarvoista, jotka tässä kiireisessä yhteiskunnassa helposti unohtuvat. Vaikka vanhat arvot ovatkin olleet viime aikoina taas nousussa, ei lähimmäisen rakkautta ja auttamista voi kai koskaan liikaa korostaa. Ennen kaikkea Tiina kirjat tarjoavat lukijalleen esimerkin siitä millainen on hyväsydäminen ihminen. Koska kirjoissa Tiina edusti tulevaisuuden modernia tyttökuva, on 2000-luvun tytönkin helppo samaistua Tiinan seikkailuihin, vaikka 1950-luvun yhteiskunta onkin kirjoissa vahvasti esillä. Tytöille on luonnollista pyrkiä vastakkaisen sukupuolen suosioon. Tiina-kirjat välittävät viestiä siitä että vaikka tytöt itse ihannoivat laihuutta ja kauneutta, voivat pojat arvostaa tytöissä muitakin ominaisuuksia, kuten reippautta ja hyvää sydäntä. Kauneus ja hienoudet eivät siis ole avain onneen.

Tiina-kirjat luovat lukijalleen positiivista kuvaa tytöistä ja kannustavat tyttöjä olemaan tyttöjä. Näyttääkin siltä että vaikka odotukset tyttöjä kohtaan ovat muuttuneet paljonkin viidenkymmenen vuoden aikana, tytöt ja heidän maailmansa sen sijaan ovat pysyneet samoina. Tiina on aina Tiina.

7.4 Tutkimuksen merkitys

Tutkimukseni merkitys yhteisöpedagogille on selvittää tyttökuva ja tyttöyteen kohdistuvia odotuksia ja arvoja, joita voi hyödyntää tyttötyössä sekä sukupuolisensitiivisessä nuorisotyössä. Tytöt sisäistävät tiettyjä rooleja yhteiskunnassa ja joko pyrkivät toimimaan näiden odotusten mukaan, tai kapinoivat näitä rooleja vastaan. Asetetut roolit voivat aiheuttaa nuorelle tytölle paineita tai epäonnistumisen tunteita. Siksi onkin tärkeää olla tietoinen tyttöjen maailmasta ja heihin kohdistuvista odotuksista.

Tutkimukseni tarkoituksena on myös havainnollistaa sitä, miten nuoret tytöt voivat poimia teksteistä arvoja ja odotuksia ja sisäistää niitä omaan toimintaansa. Parhaimmillaan kirja toimii loistavana kasvattajana, josta nuori voi löytää vertaistukea ja ymmärrystä. Kirja voi toimia myös kannustavana esimerkkinä, haaveena, jonka itse haluaa saavuttaa, tai varoittavana esimerkkinä.

Sukupuolisensitiivisessä nuorisotyössä ja tyttötyössä on tärkeää tiedostaa ne erityistarpeet, joita tytöillä on. Kun yhteisöpedagogi lähtee tekemään tyttötyötä, tulee hänen ymmärtää mitä tyttöys merkitsee ja millaisena tytöt näkevät itsensä sekä mitä odotuksia heihin sukupuolensa puolesta asetetaan. Tätä kautta on helpompi ymmärtää tyttöjen ongelmia ja haasteita esimerkiksi oman identiteetin rakentamisessa.

7.5 Tutkimushaasteet

Tutkimuksessani yksi suurimmista haasteista oli pysyä rajatussa tutkimuskysymyksessä, sillä kirjan tekstit tarjosivat paljon tutkimusmateriaalia. Laajemmassa tutkimuksessa tutkimuskysymystä olisi voinut laajentaa tarkastelemaan enemmän myös 1950-luvun yhteiskuntaa ja sen arvomaailmaa, mihin kirjat tarjosivat runsaasti materiaalia. Laajemmassa tutkimuksessa mukaan voisi ottaa myös sarjan myöhemmät kirjat, jolloin olisi mielenkiintoista selvittää muuttuuko tyttökuva ajan myötä. Tutkimuksessa esiin nousseet diskurssit antavat jatkotutkimusaihetta moneltakin kannalta.

Esimerkiksi diskursseissa esiin nousevia ihanteita olisi mielenkiintoista verrata johonkin toiseen samana aikakautena kirjoitettuun tyttökirjaan, tai johonkin 2000-luvun tyttökirjaan. Oma tutkimustani voisi jatkaa selvittämällä haastattelujen avulla, minkälainen merkitys Tiina-kirjoilla on ollut lukijoilleen 1950–1960-luvuilla ja minkälaista sanomaa se kertoo tämän päivän lukijalleen.

LÄHTEET

Tutkimusaineisto

- Polva, Anni 2002. Tiina. 22.painos. Hämeenlinna: Karisto Oy.
- Polva, Anni 1988. Tiina aloittaa oppikoulun. 15.painos. Hämeenlinna: Karisto Oy.
- Polva, Anni. 1958. Tiina Kesälaitumilla. 3.painos. Hämeenlinna: Karisto Oy.
- Polva, Anni 1987a. Tiina Toimii. 10. painos. Hämeenlinna: Karisto Oy.
- Polva, Anni 1989a. Tiina ei pelkää. 10.painos. Hämeenlinna: Karisto Oy.
- Polva, Anni 1989b. Tiinalla on hyvä sydän. 11.painos. Hämeenlinna: Karisto Oy.
- Polva, Anni 1987b. Tiina epäilee Juhaa. 9.painos. Hämeenlinna: Karisto Oy.
- Polva, Anni 1987c. Tiina seikkailee. 9.painos. Hämeenlinna: Karisto Oy.
- Polva, Anni, 1964. Tiina on aina Tiina. 3.painos. Hämeenlinna: Karisto Oy.
- Polva, Anni 1970. Tiinan uusi ystävä. 3.painos. Hämeenlinna: Karisto Oy.
- Polva, Anni 1977. Tiina saa ehdot. 6.painos. Hämeenlinna: Karisto Oy.
- Polva, Anni1987d. Tiinastako näyttelijä. 9.painos. Hämeenlinna: Karisto Oy.
- Polva, Anni 1968. Tiinaa harmittaa. 3.painos. Hämeenlinna: Karisto Oy.
- Polva, Anni 1987e. Tiinalla on hauskaa. 8.painos. Hämeenlinna: Karisto Oy.

Kirjalliset lähteet

- Aromaa, Vuokko 1990. Tyttöikä- tuulenpyörre ja tosipaikka. Teoksessa Kari Immonen (toim.) naisen elämä. Mistä on pienet tytöt tehty, mistä tyttöjen äidit. Keuruu: Kustannusosakeyhtiö Otava, 91–203.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 1996. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Rovaniemi: Lapin Yliopistopaino.
- Bergholm, Tapio 2006, Moottorin pärinää ja pauketta. Teoksessa Kai Häggman (toim.) Täältä tulee nuoriso! 1950–1979. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö, 146–159.

Günn, Karl 2003. Uusin nuortenkirjallisuus. Teoksessa Liisi Huhtala, Karl Grönn, Ismo Loivamaa, Maria Laukka (toim.) Pieni suuri maailma. Suomalaisen lasten- ja nuortenkirjallisuuden historia. Helsinki: Tammi, 285–294.

Hakala, Hellevi 2003. 1920- ja 1930-luvun nuortenromaani: Pyryharakoita ja sankari-poikia. Teoksessa Liisi Huhtala, Karl Grönn, Ismo Loivamaa, Maria Laukka (toim.) Pieni suuri maailma. Suomalaisen lasten- ja nuortenkirjallisuuden historia. Helsinki: Tammi, 74–85.

Heikkilä-Halttunen, Päivi 2003. 1940- ja 1950-luvun klassikot. Teoksessa Liisi Huhtala, Karl Grönn, Ismo Loivamaa, Maria Laukka (toim.) Pieni suuri maailma. Suomalaisen lasten- ja nuortenkirjallisuuden historia. Helsinki: Tammi, 166–176.

Heikkilä-Halttunen, Päivi 2006. Nuortenkirjallisuuden kiihkeä murrosikä. Teoksessa Kai Häggman (toim.) Täältä tulee nuoriso! 1950–1979. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö, 180–199.

Huhtala, Liisa 2003. Kasvun aika. Teoksessa Liisi Huhtala, Karl Grönn, Ismo Loivamaa, Maria Laukka (toim.) Pieni suuri maailma. Suomalaisen lasten- ja nuortenkirjallisuuden historia. Helsinki: Tammi, 38–46.

Huhtala, Lisa & Juntunen, Katariina 2004. Ilosaaren seutuville. Lasten- ja nuortenkirjallisuuden historiaa ja tutkimusta. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy

Huokuna, Tiina 2006. Kapinallista ja kaupallista nuorisomuotia. Teoksessa Kai Häggman (toim.) Täältä tulee nuoriso! 1950–1979. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö, 84–103.

Hänninen, Ville 2006a, Rokaten tunnista tuntiin. Teoksessa Kai Häggman (toim.) Täältä tulee nuoriso! 1950–1979. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö, 64–83.

Hänninen, Ville 2006b, Sarjakuvalehtien mihinnousu. Teoksessa Kai Häggman (toim.) Täältä tulee nuoriso! 1950–1979. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö, 118–131.

Ihonen, Markku 2003. Suomalainen lastenkirjallisuus 1800-luvulla. Teoksessa Liisi Huhtala, Karl Grönn, Ismo Loivamaa, Maria Laukka (toim.) Pieni suuri maailma. Suomalaisen lasten- ja nuortenkirjallisuuden historia. Helsinki: Tammi, 12–19.

Immonen, Kari 1990. Naisen elämä – määrätty ja määritelty. Teoksessa Kari Immonen (toim.) naisen elämä. Mistä on pienet tytöt tehty, mistä tyttöjen äidit. Keuruu: Kustannusosakeyhtiö Otava, 7–16.

Kaarninen, Mervi 2006. Nuorisokulttuurin läpimurto. Teoksessa Kai Häggman (toim.) Täältä tulee nuoriso! 1950–1979. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö, 8–37.

Kivilaakso, Sirpa 2003. Aaltojen Salat – Anni Swanin satusymbolismia. Teoksessa Liisi Huhtala, Karl Grönn, Ismo Loivamaa, Maria Laukka (toim.) Pieni suuri maailma. Suomalaisen lasten- ja nuortenkirjallisuuden historia. Helsinki: Tammi, 59–62.

Korolainen, Tuula 1995. Anni Polva. Teoksessa Ismo Loivamaa (Toim.) Kotimaisia lasten- ja nuortenkirjailijoita. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy, 195–197.

Korppi-Tommola, Aura 2001. Tahdolla ja tunteella tasa-arvoa. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Luukka, Minna-Riitta 2003. Kelpaanko tällaisena? Tyttöyden rakentuminen Demilehden palstoilla. Teoksessa Tuija Modinos, Annika Suoninen (toim.) Merkillinen media. Tekstit nuorten arjessa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino, 17–38.

Lähteenmaa, Jaana 2000. Myöhäismoderni nuorisokulttuuri. Tulkintoja ryhmistä ja ryhmiin kuulumisten ulottuvuuksista. Helsinki: Hakapaino Oy.

Männistö, Tiina 2003. Haluathan tulla todelliseksi naiseksi? Turku: Turun yliopisto. Historian laitoksen julkaisuja 63.

Rajalin, Marita 2003. Sodan jälkiä. Teoksessa Liisi Huhtala, Karl Grönn, Ismo Loivamaa, Maria Laukka (toim.) Pieni suuri maailma. Suomalaisen lasten- ja nuortenkirjallisuuden historia. Helsinki: Tammi, 158–161.

Riukulehto, Sulevi 2001a. Haaveilijoita ja intiaaneja. Teoksessa Sulevi Riukulehto, Anssi Halmesvirta, Kari Pöntinen (toim.) Poliitiikkaa lastenkirjoissa. Pieksämäki: RT-Print OY, 79–100.

Riukulehto, Sulevi 2001b. Nuorisokirjoissako poliitiikkaa? Teoksessa Sulevi Riukulehto, Anssi Halmesvirta, Kari Pöntinen (toim.) Poliitiikkaa lastenkirjoissa. Pieksämäki: RT-Print OY, 7–13.

Rättyä, Kaisu 2003. Sarjakirjan nousu. Teoksessa Liisi Huhtala, Karl Grönn, Ismo Loivamaa, Maria Laukka (toim.) Pieni suuri maailma. Suomalaisen lasten- ja nuortenkirjallisuuden historia. Helsinki: Tammi, 265–272.

Suoninen, Annika & Modinos, Tuija 2003. Tulikärpäset lasipurkissa. Teoksessa Tuija Modinos, Annika Suoninen (toim.) Merkillinen media. Tekstit nuorten arjessa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino, 9–16.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Törrönen, Jukka 2005. Puhetapoja analysoimassa. Rajankäyntiä kriittisen diskurssi-analyysin ja semioottisen sosiologian välillä. Teoksessa Pekka Räsänen, Anu-Hanna Anttila, Harri Melin (toim.) Tutkimus menetelmien pyörteissä. Juva: WS Bookwell Oy, 139–159.

Elektroniset lähteet

Karisto 2008. Kirjailijat, Anni Polva. Viitattu 15.10.2010. www.karisto.fi/portal/suomi/kustannusliike/kirjailijat/?aid=41&action=kirjailija.

Aunila, Seija 2009. Anni Polva kertoo Tiina-kirjoista. Viitattu 15.10.2010.
<http://www.yle.fi/elavaarkisto/?s=s&q=4&ag=23&t=249&a=7491>.

Karvonen, Erkki 2002. Media viestinnän välineenä ja välittäjänä. Viitattu 15.10.2010.
www.uta.fi/viesverk/johdviest/viestteknologia/media.html

Gender koulutuspaketti 2003. Peruskäsitteet. Viitattu 1.9.2010.
<http://global.finland.fi/gender/ngo/peruskasitteet.htm>